

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

В. В. Сьомченко, О. Р. Саєнко

**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА АКАДЕМІЧНА
ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ**

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № від 2025 р.

**Запоріжжя
2025**

УДК 001.891:657(075.8)
С967

Сьомченко В. В., Саєнко О. Р. Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність в обліку, аналізі та аудиті : методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 85 с.

У виданні подано зміст практичних занять і самостійної роботи з курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність в обліку, аналізі та аудиті», у ході яких передбачено набуття студентами уявлення про теоретико-методологічні основи організації та проведення наукових досліджень, усвідомлення ролі науки й наукових досліджень у сучасному світі, засвоєння понятійно-категоріального апарату науковця-початківця, технології виконання наукового дослідження, підходів до пошуку наукової інформації, принципів і норм наукової етики. У виданні передбачено контрольні запитання, тести для діагностики рівня засвоєння знань. Запропоновано практичні завдання для формування необхідних навичок і розвитку наукового та творчого потенціалу дослідника-початківця.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит».

Рецензент

О. В. Гамова, док. екон. наук, професор, в.о. завідувача кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки міжнародного туризму

Відповідальний за випуск

Н. М. Проскуріна док. екон. наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	6
Тема 1 Історико-філософські засади наукового пізнання.....	6
Тема 2 Теоретико-методичні засади наукового дослідження. Порядок здійснення наукового дослідження.....	12
Тема 3 Наукова проблема. Вибір теми наукового дослідження. Визначення об'єкта і предмета. Формулювання мети й завдань.....	19
Тема 4 Програма і план наукового дослідження. Структура кваліфікаційної роботи	25
Тема 5 Методологія та методи наукових досліджень.....	29
Тема 6 Оформлення результатів наукового дослідження.....	37
Тема 7 Академічна доброчесність у наукових дослідженнях з обліку, аналізу та аудиту.....	43
Тема 8 Запобігання академічній недоброчесності у професійній діяльності бухгалтера, аналітика та аудитора.....	48
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	54
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ТА АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗНАНЬ.....	63
ТЕСТИ.....	65
МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЗІ СКЛАДАННЯ АНОТАЦІЇ, РЕЦЕНЗІЇ, НАПИСАННЯ ТЕЗ І НАУКОВОЇ СТАТТІ.....	69
ГЛОСАРІЙ.....	73
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	79
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	82

ВСТУП

Наука є найпотужнішою рушійною та продуктивною силою суспільного розвитку, найважливішим чинником соціально-культурного та технічного прогресу в результаті практичного використання наукового знання в різних сферах людської діяльності.

Провідним інструментом науки, ключем до розуміння законів функціонування всесвіту є наукові дослідження. Наріжним каменем, точкою опори та фундаментом наукового дослідження виступає його методологічна основа. Методологічний інструментарій обумовлює кожен крок дослідження, визначає належний набір методів, принципів, підходів, прийомів, способів і встановлює, яким саме чином буде вирішуватись окреслена проблематика наукового дослідження. Виключно з правильно обраною методологією можна ефективно дійти до визначеної мети та вирішити поставлені дослідником завдання, що, своєю чергою, обумовлює досягнення бажаного результату дослідження крізь призму аргументованих та обґрунтованих висновків. Наукове дослідження має істинну цінність лише тоді, коли в його основу покладено досконалу методологію та застосовано найбільш оптимальні й ефективні методи наукового пізнання.

Для дослідників-початківців дуже важливо мати уявлення про методологію як фундаментальну основу наукового дослідження, про методи наукової творчості, оскільки на перших кроках до оволодіння навичками наукової роботи найбільше виникає питань саме методологічного характеру. Для дослідника недостатньо встановити новий факт, важливо дати йому пояснення з позицій сучасної науки, розкрити його наукове, теоретичне та практичне значення. При цьому ключовим аспектом є дотримання принципів академічної доброчесності, особливо у сфері обліку, аналізу й аудиту, адже саме вони забезпечують достовірність результатів дослідження, формують довіру до отриманих висновків та сприяють розвитку відповідальної наукової культури.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Облік і аудит» другого (магістерського) рівня курс «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність в обліку, аналізі та аудиті» є обов'язковим освітнім компонентом і належить до циклу дисциплін загальної підготовки. Викладається паралельно із такими дисциплінами: бухгалтерський облік в управлінні підприємством, стратегічний облік і аналіз, організація облікового процесу на підприємстві, облікова політика підприємства, експертиза документів обліку та звітності організація і методика аудиту. Дисципліна слугує фундаментальною базою для написання та якісного виконання кваліфікаційної роботи, сприяє розвитку наукової культури, критичного мислення і професійної компетентності майбутніх фахівців.

Метою вивчення курсу є оволодіння методикою наукових досліджень у сфері обліку, аналізу та аудиту з дотриманням принципів академічної доброчесності, формування теоретичних знань і практичних навичок щодо організації, проведення та оформлення результатів досліджень, а також

розвиток здатності до об'єктивного наукового аналізу явищ і процесів та підготовки кваліфікаційних робіт магістерського рівня. Особлива увага приділяється питанням академічної доброчесності у наукових дослідженнях з обліку, аналізу та аудиту, а також запобіганню проявам недоброчесності у професійній діяльності бухгалтера, аналітика та аудитора. Курс сприятиме розвитку конструктивного і творчого наукового мислення, формуванню здатності до критичного й об'єктивного аналізу економічних явищ і процесів, а також готовності до виконання кваліфікаційної роботи магістра з дотриманням принципів наукової та професійної етики.

У ході опанування навчальної дисципліни студенти мають *засвоїти*: сутність методології та її понятійно-категоріальний апарат, специфіку наукового пізнання, сучасні методики та методи досліджень, зміст і структуру процесу наукового дослідження, методiku його організації та технологію виконання, форми представлення науково-дослідницької роботи; *навчитися*: планувати наукове дослідження, обґрунтовувати актуальність теми наукового дослідження, формулювати мету й завдання наукового дослідження, визначати об'єкт і предмет наукового дослідження, проводити пошук та аналіз різноманітних джерел інформації та оформлювати результати наукового дослідження з дотриманням принципів наукової етики та академічної доброчесності у сфері обліку, аналізу та аудиту; *набути готовності*: проводити власні наукові дослідження.

У пропонованих методичних рекомендаціях розкрито зміст понять методологія, методика, методи дослідження, розглянуто рівні методології, структуру теоретичного й емпіричного знання в єдності з методами теоретичного й емпіричного дослідження, охарактеризовано систему організації науково-пізнавальної діяльності та методiku проведення наукового дослідження, висвітлено сутність наукової проблеми, окреслено особливості визначення актуальності, мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, визначено підходи до пошуку наукової інформації та правила оформлення посилань на наукові джерела, акцентовано увагу на принципах академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень у сфері обліку, аналізу та аудиту. До кожної теми запропоновано контрольні запитання, питання для самостійного опрацювання, практичні завдання. Тлумачення основних термінів і понять навчальної дисципліни подано у глосарії. Для поглибленого вивчення курсу рекомендовано основну та додаткову літературу. Засвоєння програмного матеріалу курсу слугуватиме необхідним методологічним та організаційним підґрунтям для здійснення фахової науково-дослідницької роботи та розвитку дослідницького досвіду.

Важливе місце у структурі курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність в обліку, аналізі та аудиті» відведено практичним заняттям і самостійній роботі. Вони спрямовані на детальний розгляд окремих теоретичних положень дисципліни та формування вмінь і навичок їх практичного застосування шляхом виконання завдань. Навчально-методичне видання розроблене авторами з метою спрямування підготовки студентів до практичних занять і виконання самостійної роботи, надання їм необхідної організаційної та методичної допомоги.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1 ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Мета: набути уявлення про сутність наукового знання, його значущість у розвитку та розбудові суспільства; розглянути основні функції науки; усвідомити особливості системи підготовки наукових кадрів; ознайомитися з особливостями бухгалтерського обліку як самостійної прикладної науки, усвідомити його місце в системі економічних наук; розглянути характеристики облікових теорій.

Питання для обговорення:

1. Наука як соціокультурний феномен. Роль науки в розвитку суспільства. Сутність наукового знання.
2. Основні функції науки.
3. Класифікація наук. Основні наукові галузі. Пріоритетні напрями розвитку науки.
4. Система підготовки наукових кадрів.
5. Особливості бухгалтерського обліку як науки.
6. Облікові теорії. Методологія бухгалтерського обліку.

Ключові терміни та поняття: наука, наукові галузі, природничі науки, технічні науки, гуманітарні науки, наукові кадри, бухгалтерський облік, облікові теорії, методологія бухгалтерського обліку.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Вивчення *першого питання* теми передбачає ознайомлення зі світоглядно-філософськими аспектами розуміння науки. Передусім треба засвоїти зміст поняття «наука», з'ясувати її ознаки й набути уявлення про науку як соціокультурний феномен. Важливо розглянути етапи розвитку науки й наукового знання, усвідомити роль науки в розвитку суспільства. Осмислення потребує сутність наукового знання і філософські проблеми знання. Акцентувати увагу потрібно на об'єкті, суб'єкті та предметі науки, а також на визначальних рисах науки. Наука створена для безпосереднього виявлення суттєвих сторін усіх явищ природи, суспільства і мислення. Критеріями науки, які відрізняють її від інших форм пізнання є об'єктивність, системність, практична націленість, орієнтація на передбачення, суворі доказовість, обґрунтованість і достовірність результатів. Зверніть увагу, що основне завдання науки спрямовано на виявлення об'єктивних законів дійсності, а її призначення – на пошук істинного знання.

Опрацювання *другого питання* має бути спрямовано на ознайомлення з основним призначенням науки, її критеріями, ключовими функціями та характеристиками. Візьміть до уваги те, що сутність науки розкривається в її функціях. Так, пізнавальна функція науки розкриває прагнення людини до

пізнання і обґрунтовує саме існування людини на планеті. Пізнавальна функція є виявом найсуттєвіших знань про закони розвитку природи, суспільства і мислення та їх взаємозв'язок. Критична функція науки полягає в оцінці виявлених закономірностей, властивостей, тенденцій з метою підсилення позитивних сторін явищ, процесів і усунення негативних. Практично-дієва функція полягає у вдосконаленні оточуючого світу, особливо системи матеріального виробництва і суспільних відносин. Культурно-виховна функція науки орієнтована на розвиток культури, гуманізацію процесу виховання та формування нового покоління, сприяння подальшому розвитку і самовдосконаленню людини як індивіда і суспільства загалом. Наука є сферою безперервного розвитку людської діяльності. Сукупність функцій науки формують основну її функцію – пізнання об'єктивного світу, розвиток системи знань, відкриття, вивчення і теоретична систематизація об'єктивних законів про дійсність з метою їх практичного застосування.

У ході опрацювання *третього питання* необхідно ознайомитися з класифікацією наук, яка визначає місце кожної науки в загальній системі наукових знань і взаємозв'язок усіх наук і метою якої є розкриття взаємного зв'язку між науками на основі певних принципів. Відзначте основні тенденції еволюції класифікації наук та акцентуйте увагу на сучасній класифікації наук. Ознайомтесь з галузями науки та їх сутнісними характеристиками, усвідомте тісний взаємозв'язок усіх галузей науки. З'ясуйте, які галузі науки матимуть найбільший розвиток у XXI ст. і чому. Адже в міру свого розвитку наукове знання диференціюється, виникають нові галузі. Крім того, визначте пріоритетні напрями розвитку науки. Світовий досвід засвідчує, що темпи розвитку тієї чи іншої держави багато в чому залежать від правильності вибору пріоритетних галузей науки. Зверніть увагу, що в структурі наук на сьогодні невпинно зростає роль теоретичних і фундаментальних наук, які створюють нові знання, забезпечують суспільство новими технологіями з метою їх подальшого використання на практиці.

Опрацьовуючи *четверте питання*, потрібно ознайомитися із системою підготовки наукових кадрів. Систему підготовки розглядайте як основу формування інтелектуального капіталу країни. Проаналізовано сучасний стан і тенденції підготовки наукових кадрів в аспірантурі та докторантурі. Відзначте чинники та стимули залучення талановитої молоді у сферу науки. Доцільно дослідити основні тенденції й особливості підготовки науковців вищої кваліфікації в розвинених країнах Європи, позитивний досвід яких може бути корисним для вітчизняної практики реформування системи підготовки наукових кадрів.

П'яте питання теми передбачає засвоєння особливостей бухгалтерського обліку як науки. З'ясуйте місце бухгалтерського обліку в загальній системі наук, щоб більш чітко уявити характерні особливості обраної вами наукової спеціальності. Виокремте ознаки бухгалтерського обліку як науки. Акцентуйте увагу на його наукових цілях і завданнях.

Кожна наука є діалектичною єдністю теорії та методу, тому *шосте питання* теми передбачає розгляд облікових теорій та методологічної

проблематики бухгалтерського обліку. Акцентуйте увагу на класифікації та детальній характеристиці облікових теорій: обмінна теорія, логічна теорія, теорія одного ряду рахунків, теорія двох рядів рахунків, теорія трьох рядів рахунків, просторова теорія, теорія абсолютного балансу, теорія динамічного балансу, теорія номінального балансу, теорія органічного балансу, теорія «конвертованої» бухгалтерії, теорія «стабілізованої» бухгалтерії. Відзначте напрями розвитку наукових облікових ідей. Зверніть увагу на загальну характеристику облікових теорій залежно від таких ознак, як цілі, предмет бухгалтерського обліку, сутність господарських операцій, сутність подвійного запису.

Ознайомтесь із метою, завданнями та основними характеристиками методології бухгалтерського обліку, розуміючи під цим поняттям вчення про методи наукового дослідження, тобто знання всієї сукупності прийомів і засобів теоретичного пізнання господарських явищ і процесів, виявлення їх властивостей, що утворюють предмет бухгалтерського обліку. Проаналізуйте найбільш поширені методологічні підходи до бухгалтерського обліку – позитивістський, діалектичний та синтетичний. Розгляньте складові методу бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, баланс і звітність).

Практичні завдання

Завдання 1. Основні терміни та поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Історико-філософські засади наукового пізнання», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 12 термінів і 15 визначень (12 – правильні, а 3 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- наука;
- знання;
- пізнання;
- відчуття;
- сприйняття;
- уява;
- мислення;
- поняття;
- гіпотеза;
- закон;
- теорія;
- метод бухгалтерського обліку.

Завдання 2. Характеристика основних етапів наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити основні етапи наукового дослідження. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Завдання 3. Основні типи завдань бухгалтера.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити та сформулювати основні типи завдань бухгалтера. Розкрити зміст цих завдань. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Завдання 4. Характеристика особливостей бухгалтерського обліку як науки.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити характерні особливості бухгалтерського обліку як науки. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Завдання 5. Характеристика положень облікових теорій.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити та охарактеризувати основні положення облікових теорій. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Завдання 6. Характеристика основних методологічних підходів до бухгалтерського обліку.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити основні методологічні підходи до бухгалтерського обліку. Охарактеризувати склад методу бухгалтерського обліку. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність науки. Окресліть її основні функції в суспільстві.
2. Назвіть та охарактеризуйте основні історичні етапи становлення та розвитку науки.
3. Охарактеризуйте структуру та класифікацію науки.
4. Назвіть характерні особливості бухгалтерського обліку як науки. На яких принципах повинен обов'язково ґрунтуватись бухгалтерський облік?
5. Яке місце посідає бухгалтерський облік серед економічних наук? Чому саме бухгалтерський облік є найважливішою складовою системи економічних наук?
6. Охарактеризуйте основні положення облікових теорій.
7. Назвіть напрями розвитку облікових теорій.
8. Наведіть класифікацію облікових теорій.
9. Охарактеризуйте групи бухгалтерських теорій.
10. Розкрийте сутність методу бухгалтерського обліку.
11. Назвіть методологічні підходи до бухгалтерського обліку.

ТЕСТИ

1. Наука – це:

- а) сфера дослідницької діяльності, спрямована на здобуття нових знань про природу, суспільство й мислення;
- б) належним чином організована система збору, накопичення, обробки,

групування, узагальнення і реєстрації (фіксації) необхідної інформації або її сукупних даних, що відображають кількісну чи якісну характеристику подій, явищ, фактів, процесів, об'єктів тощо;

в) певна сукупність знань і вмінь, що зазвичай включає базові відомості з якої-небудь галузі;

г) сфера діяльності, спрямована на збір інформації з наявних джерел.

2. Найбільш важливим інструментом управління розвитком науки є:

а) бажання науковців;

б) матеріальне забезпечення;

в) фінансування;

г) фінансування та матеріальне забезпечення наукових досліджень.

3. Програма – це:

а) план роботи;

б) комплекс робіт, які мають важливу для народного господарства мету (наприклад, створення й освоєння нової технології);

в) комплекс робіт, заснованих на плануванні;

г) перелік завдань.

4. Процес руху людської думки від незнання до знання – це:

а) мислення;

б) пізнання;

в) роздуми;

г) відчуття.

5. Елементами почуттєвого пізнання є:

а) відчуття та уява;

б) уява та сприйняття;

в) відчуття і сприйняття;

г) відчуття, сприйняття та уява.

6. Наукова ідея – це:

а) внутрішній істотний зв'язок явищ, що обумовлює їх необхідний закономірний розвиток;

б) система узагальненого знання, пояснення тих чи інших сторін дійсності;

в) припущення про причину, яка обумовлює певний наслідок;

г) інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на підставі чого робиться висновок.

7. Закон – це:

а) внутрішній істотний зв'язок явищ, що обумовлює їх необхідний закономірний розвиток;

б) система узагальненого знання, пояснення тих чи інших сторін дійсності;

в) припущення про причину, яка обумовлює певний наслідок;

г) інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на підставі чого робиться висновок.

8. Теорія – це:

а) внутрішній істотний зв'язок явищ, що обумовлює їх необхідний закономірний розвиток;

б) система узагальненого знання, пояснення тих чи інших сторін дійсності;

в) припущення про причину, яка обумовлює певний наслідок;

г) інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на підставі чого робиться висновок.

9. Ознаками науки є:

а) наявність власних, особливих об'єктів спостереження, особливого апарату дослідження цих об'єктів, методів їх вивчення, законів і принципів, що дозволяють формально описати всю сукупність можливих явищ у межах обраного комплексу об'єктів;

б) наявність власних об'єктів спостереження, особливого апарату дослідження цих об'єктів, методів їх вивчення та принципів, що дозволяють формально описати всю сукупність можливих явищ у межах обраного комплексу об'єктів;

в) наявність особливих об'єктів спостереження, особливого апарату дослідження цих об'єктів, методів їх вивчення, законів і принципів;

г) фінансування та матеріальне забезпечення наукових досліджень.

10. Як і будь-яка інша наука, бухгалтерський облік має свої чітко визначені:

а) завдання та методи;

б) предмет, об'єкт і завдання;

в) цілі, завдання, предмет, метод, методологію;

г) методи та цілі.

11. Головні відмінні риси бухгалтерського обліку:

а) документальність; суцільне, повне та безперервне відображення господарських операцій; застосування грошового вимірника; використання спеціальних технічних прийомів – рахунків, подвійного запису, балансового узагальнення;

б) спостереження, індукція, дедукція, перевірка, оцінка;

в) фізична перевірка; документальна перевірка; підтвердження; спостереження; опитування; аналітичні процедури; узагальнення;

г) дослідження проблем функціонування організації; управління організацією; економічні; адміністративні; соціально-психологічні; технологічні методи.

12. Методологія бухгалтерського обліку – це:

а) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці;

б) сукупність принципів, засобів, методів і форм організації та проведення наукового пізнання поставленої проблеми;

в) учення про методи наукового дослідження, тобто знання всієї сукупності прийомів і засобів теоретичного пізнання господарських явищ і процесів, виявлення їх властивостей, що утворюють предмет бухгалтерського обліку;

г) учення про науковий метод пізнання світу, його філософська,

теоретична основа, система принципів, підходів до вивчення явищ об'єктивної дійсності.

13. Зі скількох елементів складається метод бухгалтерського обліку?

- а) 4 – документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання;
- б) 6 – оцінка, калькулювання, рахунки й подвійний запис, баланс і звітність;
- в) 7 – документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, баланс і звітність;
- г) 8 – документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки й подвійний запис, баланс і звітність.

ТЕМА 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: засвоїти понятійно-категоріальний апарат методології наукового дослідження; розглянути класифікацію наукових досліджень; ознайомитися з видами наукового дослідження, з технологією, організацією та порядком його виконання.

Питання для обговорення:

1. Наукове пізнання. Рівні пізнання.
2. Форми організації наукового пізнання. Наукове й ненаукове знання.
3. Загальна характеристика й визначення наукової теорії.
4. Науковий і науково-практичний результат.
5. Наукове дослідження. Класифікація наукових досліджень. Етапи наукового дослідження.
6. Основні етапи та порядок здійснення наукового дослідження.
7. Організація творчої діяльності дослідника.

Ключові терміни та поняття: наукове дослідження, наукове знання, наукова теорія, етапи наукового дослідження, технологія наукового дослідження, результат наукових досліджень, процес наукових досліджень, емпіричний етап, теоретичний етап.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У ході опрацювання *першого питання* необхідно набути уявлення про сутність наукового пізнання. Наукове пізнання потрібно розглядати як форму процесу пізнання, головною функцією якого є вироблення й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність. Наукове пізнання, таким чином, – це цілеспрямований процес, який вирішує чітко визначені пізнавальні завдання, що визначаються цілями пізнання. Цілі пізнання, в свою чергу, детермінуються, з одного боку, практичними потребами суспільства, а з іншого – потребами розвитку самого наукового пізнання. Зверніть увагу, що наукове

пізнання являє собою відносно самостійну, цілеспрямовану пізнавальну діяльність, яка складається із взаємодії низки компонентів – пізнавальної діяльності, об'єктів пізнання, предмета пізнання, особливих методів та засобів пізнання; уже сформованих логічних форм пізнання, результатів пізнання, що виражаються головним чином у законах, теоріях, наукових гіпотезах; цілей, що спрямовані на досягнення істинного та достовірного, систематизованого знання, здатного пояснити явища, передбачити їхні можливі зміни і бути застосованим практично. Далі необхідно розглянути два основних рівні наукового пізнання – емпіричний і теоретичний і їх взаємозв'язок. Вони відрізняються один від одного за такими параметрами: стороною вивчення об'єкта, метою пізнання, логічною формою відображення отриманого знання, масштабами його застосування на практиці. Акцентувати увагу необхідно на характерних рисах емпіричного та теоретичного рівнів пізнання.

Предметом вивчення *другого питання* мають стати форми організації наукового пізнання. До основних форм належать наукові факти, проблеми, ідеї, концепції, гіпотези, теорії. Усі форми наукового пізнання діалектично взаємопов'язані та взаємообумовлюють одна одну. Зверніть увагу, що кожна форма пізнання має свою специфіку. Детально розгляньте сутність і характеристики кожної форми. Виокремлюють наукове (об'єктивне, раціональне) і ненаукове (непрофесійне) знання. З'ясуйте відмінності між ними, зокрема в пізнавальному підході. Визначте принципи наукового знання та розгляньте види ненаукового пізнання. Дослідіть проблему взаємодії та протистояння наукового та ненаукового пізнання.

Третє питання передбачає ознайомлення з найвищою формою узагальнення та систематизації знань, тобто з науковою теорією. Зауважте, що наукова теорія приймається як наукова істина, підкріплена доказами, зібраними багатьма вченими. Щоб стати теорією, гіпотеза повинна перевірятися знову і знову, і вона повинна бути підкріплена великою кількістю доказів. Наукова теорія являє собою систему логічно взаємопов'язаних тверджень, містить довідний механізм побудови знання, втілює конкретну програму дослідження, що й забезпечує цілісність теорії як єдиної системи знань. Структуру теорії як складної системи формують пов'язані між собою принципи, закони, тлумачення, положення, поняття, категорії й факти. Компонентами наукової теорії є емпірична основа (факти, отримані в ході експерименту), теоретична основа (постулати, закони, в яких описуються ідеалізовані об'єкти), логіка теорії (докази), сукупність отриманих результатів. Ознайомтесь з вимогами, які пред'являються до наукової теорії: адекватність описуваного об'єкта, повнота опису досліджуваної сторони дійсності, взаємозв'язок різних елементів теорії та їх внутрішня несуперечливість і відповідність дослідним даним. Наукова теорія розвивається під впливом внутрішніх (виявлених у самій теорії суперечностей) і зовнішніх (протиріччя між теорією та практикою, теорією і новими фактами) чинників. Розгляньте основні функції наукових теорій, у числі яких пояснювальна (включає похідні висловлювання); прогностична (теорія дозволяє робити аналітичні та синтетичні прогнози про нові факти, ефекти, явища; системна (теорія завжди є впорядкованою системою знань);

інтегративна (теорія є інтегратором здобутих емпіричних знань, вона їх синтезує).

У *четвертому питанні* акцентуйте увагу на поняттях «науковий результат», «науково-практичний результат». Науковий результат розглядайте як нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науково-прикладний результат – нове технологічне рішення, експеримент, зразок, завершене випробування, що запроваджується в практику. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, які не орієнтовані на безпосереднє практичне використання. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних і суспільних завдань. Ознайомтесь із формами наукового результату: звіт, опублікована наукова стаття, наукова доповідь, наукове повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічне дослідження, наукове відкриття тощо.

Найсуттєвішою формою існування і розвитку науки є наукове дослідження. І на його всебічне вивчення зорієнтоване *п'яте та шосте питання* теми. Наукове дослідження являє собою цілеспрямоване пізнання, процес вивчення певного об'єкта (предмета або явища), встановлення закономірностей його виникнення, розвитку й перетворення, а також отримання й упровадження в практику корисних для людини результатів. Процес наукового дослідження – це сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети й отримання намічених наукових результатів. У науковому дослідженні використовуються засоби й методи науки і воно завершується формуванням знання про досліджуваний об'єкт.

Детально розгляньте рівні наукових досліджень (теоретичний, емпіричний), їх класифікацію (фундаментальні, прикладні, експериментальні). Зверніть увагу на основні елементи та характерні ознаки наукового дослідження.

Далі ознайомтесь зі структурою наукового дослідження і порядком його виконання. Розгляньте увесь процес наукового дослідження у вигляді послідовних дій. Акцентуйте також увагу на етапах наукового дослідження, діях дослідника та процедурах для реалізації кожного з них.

Процес наукового дослідження залежить від характеру творчої діяльності дослідника. З процесом її організації потрібно ознайомитися в останньому, *сьомому питанні* теми. Наукова діяльність є складним творчим процесом, який має власну логічну послідовність, вимагає відповідної організації праці дослідника. Наукову творчу діяльність дослідника можна класифікувати як якісне перетворення людських уявлень про навколишній світ. Творчість в науці, поряд із загальними рисами, має і суттєву відмінність від творчості в інших сферах діяльності людини. Розгляньте весь шлях діяльності дослідника від постановки наукової проблеми до її вирішення.

Виокремте об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на процес дослідження. Зауважте, що ефективність наукового дослідження, оптимальне використання потенційних можливостей дослідника залежать від організації його праці. Чим вищий рівень організації наукового дослідження та праці дослідника, тим вагоміших результатів він зможе досягти за менший період часу, тим вищою буде якість та ефективність його наукової праці. Відтак акцентуйте увагу на основних принципах раціональної організації наукової діяльності, на важливості самоорганізації праці дослідника, оскільки наукова діяльність підлягає обмеженій регламентації та нормуванню. Засвойте основні правила та норми, яких необхідно дотримуватись досліднику-початківцю.

Практичні завдання

Завдання 1. Основні поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Теоретико-методичні засади наукового дослідження. порядок здійснення наукового дослідження», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 7 термінів і 10 визначень (7 – правильні, а 3 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- наукове дослідження;
- процес наукового дослідження;
- емпіричні факти;
- наукові факти;
- задум дослідження;
- емпіричний рівень наукового дослідження;
- теоретичний рівень наукового дослідження.

Завдання 2. Характеристика основних категорій сфери досліджень і розробок за характером наукової діяльності.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити основні категорії сфери досліджень і розробок за характером наукової діяльності. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновок.

Завдання 3. Характеристика основних відмінностей між фундаментальними та прикладними дослідженнями.

На основі вивчення літературних джерел до теми з'ясувати основні відмінності між фундаментальними та прикладними дослідженнями. Зробити висновок.

Завдання 4. Характеристика основних відмінностей між експериментальними розробками та дослідженнями.

На основі вивчення літературних джерел до теми з'ясувати основні відмінності між експериментальними розробками та дослідженнями. Зробити висновок.

Завдання 5. Визначення характерних ознак наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми визначити характерні ознаки наукового дослідження. Зробити висновок.

Завдання 6. Визначення основних елементів наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми визначити основні елементи наукового дослідження. Зробити висновок.

Завдання 7. Характеристика основних етапів наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми визначити основні етапи наукового дослідження. Зробити висновок.

Завдання 8. Характеристика процесу наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми охарактеризувати процес наукового дослідження в цілому. Зробити висновок.

Завдання 9. Характеристика основних стадій наукового дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми визначити й охарактеризувати основні стадії наукового дослідження. Зробити висновок.

Завдання 10. Визначення об'єкта та предмета дослідження.

Самостійно підібрати наукову статтю, опубліковану протягом останніх трьох років, у якій висвітлено актуальну наукову проблему бухгалтерського обліку. Визначити об'єкт та предмет дослідження. Скласти список ключових слів. Написати анотацію.

Контрольні запитання

1. Що являє собою наукове дослідження?
2. Назвіть основні рівні наукового дослідження.
3. Які існують категорії досліджень за характером наукової діяльності?
4. Назвіть основні відмінності між фундаментальними та прикладними дослідженнями.
5. Назвіть основні відмінності між експериментальними розробками та дослідженнями.
6. Назвіть характерні ознаки наукового дослідження.
7. Назвіть основні елементи наукового дослідження.
8. Що становить теоретичні основи наукового дослідження?
9. Охарактеризуйте логічну послідовність процесу наукового дослідження. Назвіть та охарактеризуйте основні етапи наукового дослідження.
10. Назвіть основні стадії наукового дослідження.
11. Що означає сформулювати задум наукової роботи?
12. Охарактеризуйте емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження.

ТЕСТИ

1. Цілеспрямоване пізнання, процес вивчення певного об'єкта

(предмета або явища), встановлення закономірностей його виникнення, розвитку й перетворення, вивчення взаємодії між явищами з метою раціонального використання отриманих результатів у практичній діяльності людей – це:

- а) наукове пізнання;
- б) наукове дослідження;
- в) предмет дослідження.

2. Аспектами наукових досліджень є:

- а) знання та дія;
- б) експеримент і знання;
- в) ідея та дія.

3. Метою дослідження є:

а) вирішення наукової проблеми шляхом удосконалення обраної сфери діяльності конкретного об'єкта;

б) одержання обґрунтованих узагальнень, що є найефективнішим способом застосування здобутих знань у великій кількості відповідних ситуацій;

в) здобуття наукового знання безпосередньо з інформації.

4. Яку кількість рівнів наукового дослідження виділяють?

- а) 2;
- б) 4;
- в) 3.

5. Сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети й отримання намічених наукових результатів, – це:

- а) науковий метод;
- б) процес наукового дослідження;
- в) наукове пізнання.

6. Задум дослідження – це:

а) частина наукової проблеми, яка охоплює одне або декілька питань дослідження;

б) процес вивчення певного об'єкта (предмета або явища) за допомогою наукових методів;

в) основна ідея дослідження, яка визначає порядок його проведення та етапи з метою досягнення намічених результатів.

7. Укажіть стадії наукового дослідження:

- а) програмувальна, інформаційна, аналітична, практична;
- б) організаційна (початкова), безпосередньо дослідницька, апробація, оформлення, організаційна (завершальна);
- в) організаційна, дослідна, узагальнювальна, апробація, реалізація результатів дослідження.

8. Емпіричні факти – це:

- а) події, явища, які відбувалися або відбуваються насправді;
- б) відомості, отримані на основі досвіду, практики;
- в) відображення реальності у висловлюванні.

9. Наукові факти – це:

а) засвідчений наукою і суспільною практикою фрагмент знання, що відображає властивості матеріального й духовного світу;

б) складова наукового знання, що відображає об'єктивні властивості речей і процесів;

в) відображені у свідомості перевірені факти дійсності.

10. Проводити наукові дослідження означає:

а) здійснення пошукової роботи;

б) накопичення фактів;

в) досягнення практичних цілей.

11. Результатом наукових досліджень із питань обліку є:

а) фактична параметрична модель об'єкта управління;

б) здобуті знання, які є основою наукового розуміння;

в) створення наукової продукції, яка незалежно від виду досліджень повинна мати прикладний характер для розвитку економіки.

12. Основні елементи наукового дослідження:

а) сукупність наукових методів, усебічно обґрунтованих і зведених в єдину систему;

б) проведення експерименту, узагальнення наукових фактів і результатів;

в) висунення гіпотези, теоретичні дослідження.

13. Прикладні дослідження – це:

а) будь-яка творча систематична діяльність, спрямована на збільшення обсягу науково-технічних знань, що має при цьому конкретну мету або завдання;

б) будь-яка творча систематична діяльність, спрямована на одержання нових знань або відкриття нових сфер вивчення, при цьому дослідники не ставлять перед собою конкретної практичної мети;

в) будь-яка творча систематична діяльність, що використовує результати прикладних досліджень, фундаментальні та емпіричні знання; спрямована на впровадження нових матеріалів, продукції, пристроїв, процесів і методів або суттєве вдосконалення існуючих елементів, включаючи розробку прототипів або дослідних зразків.

14. Експериментальні дослідження – це:

а) будь-яка творча систематична діяльність, що використовує результати прикладних досліджень, фундаментальні та емпіричні знання; спрямована на впровадження нових матеріалів, продукції, пристроїв, процесів і методів або суттєве вдосконалення існуючих елементів, включаючи розробку прототипів або дослідних зразків;

б) будь-яка творча систематична діяльність, спрямована на одержання нових знань або відкриття нових сфер вивчення, при цьому дослідники не ставлять перед собою конкретної практичної мети;

в) будь-яка творча систематична діяльність, спрямована на збільшення обсягу науково-технічних знань, що має при цьому конкретну мету або завдання.

15. Метою фундаментальних досліджень є:

а) спрямування на більш повне розуміння природи в широкому аспекті,

не ставиться завдання отримання негайних результатів;

б) виявлення істотних зв'язків між об'єктом, що досліджується, та оточуючим середовищем;

в) розв'язання конкретного практичного завдання; віднайдення нових методів або шляхів досягнення конкретних і заздалегідь визначених практичних цілей; сприяння практичній реалізації теорії.

16. Перший етап наукового дослідження:

а) розробка плану;

б) висунення гіпотез;

в) виникнення ідей;

г) формування понять.

17. Гіпотеза – це:

а) внутрішній істотний зв'язок явищ, що обумовлює їх необхідний закономірний розвиток;

б) система узагальненого знання, пояснення тих чи інших сторін дійсності;

в) припущення про причину, що викликає певний наслідок;

г) інтуїтивне пояснення явищ без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на підставі якої робиться висновок.

ТЕМА 3 НАУКОВА ПРОБЛЕМА. ВИБІР ТЕМИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА І ПРЕДМЕТА. ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ Й ЗАВДАНЬ

Мета: набути уявлення про логіку початкового етапу наукового дослідження; усвідомити сутність наукової проблеми та її роль у визначенні напрямку наукового пошуку; розглянути особливості формулювання тем наукових досліджень, рекомендації до вибору; ознайомитися з вимогами до визначення предмета й об'єкта наукового дослідження, до формулювання мети й завдань.

Питання для обговорення:

1. Сутність наукової проблеми. Послідовність висунення наукової проблеми.

2. Основні принципи вибору наукової проблеми. Об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на вибір наукової проблеми.

3. Наукова тема. Види тем наукового дослідження і методики їх формулювання. Критерії та принципи вибору наукової теми.

4. Визначання об'єкта і предмета дослідження.

5. Формулювання мети й завдань.

Ключові терміни та поняття: науковий напрям, наукова проблема, інформаційна проблема, аналогова проблема, гіпотетичні проблеми, тема, актуальність теми, предмет дослідження, об'єкт дослідження, мета дослідження, завдання дослідження.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Дослідження повинно розв'язати певну наукову та практичну проблему, адже в іншому випадку воно не потрібне суспільству і науці. У ході опрацювання *першого питання* необхідно усвідомити сутність наукової проблеми. Зверніть увагу, що будь-яке дослідження – і складне, і просте – повинно починатися з чітко сформульованої проблеми. Проблема – це місток від відомого до невідомого, «знання про незнання». Для виявлення «білих плям» в науці потрібні чималі зусилля та досвід. Наукова проблема розглядається як питання, що потребує наукового вирішення; завдання для пошуку невідомого; сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці й потребують вирішення за допомогою наукових досліджень. Проблема завжди виникає тоді, коли старе знання вже виявило свою неспроможність, а нове ще не набуло розвинутої форми. Отже, проблема в науці – це суперечлива ситуація, яка вимагає свого вирішення. Розгляньте наукову проблему як рушійну силу в розвитку економічної науки. Ознайомтесь з видами проблем залежно від характеру невідомого, від способу їх вирішення. Зверніть увагу, що в бухгалтерському обліку наукові проблеми виникають закономірно під дією економічних законів, у зв'язку з розвитком господарських відносин. Часто для розв'язання наукової проблеми в бухгалтерському обліку потрібні зусилля великого колективу фахівців різного профілю (економістів, бухгалтерів, статистиків, математиків).

У *другому питанні* теми розгляньте основні принципи, критерії вибору наукової проблеми та етапи її формулювання. Зауважте при цьому, що постановці проблеми передують вивчення літературних джерел в обраній галузі дослідження, з'ясування тих питань, які вже вирішені й на які потрібно буде дати відповідь. Урахуйте об'єктивні та суб'єктивні чинники, які впливають на вибір наукової проблеми. До перших можна віднести: ступінь зрілості та розвитку об'єкта дослідження, рівень, стан знань, теорій у певній галузі науки, потреби суспільної практики, наявність спеціальних технічних засобів і методики дослідження. Суб'єктивні чинники: наукові інтереси та практичний досвід дослідника, оригінальність мислення, сумлінність, моральне задоволення, яке він отримує при дослідженні тощо. Вибір проблеми якщо не повністю, то здебільшого визначає як стратегію дослідження, так і напрям наукового пошуку. Для формулювання проблеми необхідно не лише оцінити її значення для розвитку науки і практики, а й мати методи і засоби її вирішення.

Опрацювання *третього питання* передбачає засвоєння поняття «наукова тема», принципів і критеріїв вибору теми. Вибір теми – перший, а тому визначальний етап дослідження. Зауважте, що тема – це частина наукової проблеми, яка охоплює одне або кілька питань дослідження. Тема повинна бути обрана свідомо, а інтерес до теми, прагнення вирішити поставлене наукове завдання повинні постійно супроводжувати дослідника. В назві теми повинна бути окреслена наукова проблема та змістовні межі даного дослідження. Тема повинна бути актуальною, містити елементи новизни, мати практичну цінність і економічну значимість. При виборі теми важливо: оцінити ступінь і рівень її

розробки; узагальнити вітчизняний і зарубіжний досвід; тема повинна мати зв'язок з практикою. Краще обирати більш вузьку тему, не втрачаючи зв'язку із загальною науковою проблемою; враховувати поради наукового керівника. Теми наукових досліджень із бухгалтерського обліку формуються в межах проблематики цієї науки. Розгляньте різновиди тем досліджень (теоретичні, методологічні, організаційні) та їх характеристики.

Четверте питання теми передбачає набуття уявлення про об'єкт і предмет наукового дослідження. У методології за цими поняттями закріплені такі визначення: об'єкт дослідження – той процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і потребує вивчення; предмет дослідження – досліджувані з певною метою властивості об'єкта, ті елементи, зв'язки, відношення, що перебувають у межах об'єкта дослідження і потребують осмислення.

Зауважте, що об'єкт і предмет пізнання не одне й те саме, хоча нерідко їх неправомірно ототожнюють. Об'єкт пізнання виступає як задане, предмет – як те, що відшукується, встановлюється. У визначенні об'єкта виділяється та його частина, яка виступає предметом дослідження. Саме на нього спрямовується основна увага дослідника. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться як загальне і часткове. Дослідникам необхідно пам'ятати, що предмет наукового дослідження є поняттям більш вузьким, ніж об'єкт, та включає тільки ті зв'язки та відношення, які підлягають вивченню, встановлюють межі наукового пошуку.

Предмет дослідження визначає мету і завдання дослідження, які підлягають засвоєнню під час опрацювання *п'ятого питання* теми. Мета дослідження – усвідомлений образ очікуваного результату, на досягнення якого спрямована діяльність науковця. Мета дослідження полягає у вирішенні наукової проблеми шляхом удосконалення обраної сфери діяльності конкретного об'єкта. Метою дослідження проблем із бухгалтерського обліку можуть бути: створення нових концепцій; розробка нових методик організації обліку на окремих ділянках; вирішення тих чи інших завдань теорії та практики бухгалтерського обліку тощо.

Мета формулюється лаконічно, вона повинна точно відображати те основне, що намагається зробити дослідник, і конкретизується та розвивається в завданнях дослідження. Завдання дослідження визначають для того, щоб більш конкретно реалізувати його мету. Поставивши завдання й намітивши коло питань, дослідник повинен здійснити «прорив» у недослідженій сфері, передбачити результат і визначити його в основних рисах. Усі наступні логічні етапи будуть представляти ступені руху до цього передбаченого результату, його перевірку, уточнення й конкретизацію.

Зауважте, що завдання дослідження повинні логічно витікати із загальної мети дослідження і бути оцінені за своєю значимістю. Не варто формулювати велику кількість завдань, оскільки це може призвести до неповного їх вирішення.

Практичні завдання

Завдання 1. Основні поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Наукова проблема. вибір теми наукового дослідження. визначення об'єкта і предмета. Формулювання мети й завдань», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 12 термінів і 15 визначень (12 – правильні, а 3 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- науковий напрям;
- наукова проблема;
- інформаційна проблема;
- аналогова проблема;
- гіпотетична проблема;
- послідовність конкретизації;
- тема;
- об'єкт пізнання;
- предмет пізнання;
- класифікація;
- мета дослідження;
- завдання дослідження.

Завдання 2. Наукова проблема та актуальність обраної теми наукового дослідження.

Згідно з обраною тематикою дослідження визначити наукову проблему та обґрунтувати актуальність теми. Визначити предмет та об'єкт дослідження.

Завдання 3. Види проблем.

На основі вивчення літературних джерел до теми узагальнити та виокремити основні види проблем залежно від характеру невідомого. Зробити висновок.

Завдання 4. Шляхи вирішення проблем.

На основі вивчення літературних джерел до теми намітити шляхи вирішення інформаційних, аналогових і гіпотетичних проблем в наукових дослідженнях. Зробити висновок.

Завдання 5. Постановка проблеми.

На основі вивчення літературних джерел до теми визначити та охарактеризувати етапи постановки наукової проблеми. Зробити висновок.

Завдання 6. Критерії вибору теми дослідження.

На основі вивчення літературних джерел до теми охарактеризувати критерії вибору теми дослідження. Зробити висновок.

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність понять «науковий напрям» і «наукова проблема».
2. Назвіть види проблем залежно від характеру невідомого.
3. Назвіть види проблем залежно від способу їх вирішення.
4. Назвіть шляхи вирішення інформаційної проблеми в наукових дослідженнях.
5. Назвіть шляхи вирішення аналогових проблем у наукових дослідженнях.
6. Назвіть шляхи вирішення гіпотетичних проблем у наукових дослідженнях.
7. Назвіть та охарактеризуйте етапи постановки наукової проблеми.
8. На які групи розподіляються теми наукових досліджень із бухгалтерського обліку?
9. Якими прийомами можна скористатися при виборі теми наукового дослідження?
10. Які критерії треба враховувати при виборі теми наукового дослідження?
11. Назвіть чинники, які впливають на вибір теми дослідження.
12. Наведіть формулу, за допомогою якої можна представити назву наукової роботи.
13. Яких недоліків необхідно уникати при формулюванні теми наукової праці?
14. Що є предметом та об'єктом пізнання? Охарактеризуйте їх взаємозв'язок
15. Чи можна не визначати в науковій роботі об'єкт і предмет? Відповідь обґрунтуйте.
16. Чи можна сформулювати об'єкт і предмет після написання наукового дослідження? Відповідь обґрунтуйте.
17. Чи можуть співпадати об'єкт та предмет дослідження? Відповідь обґрунтуйте.
18. Окресліть сутність мети та завдань дослідження.

ТЕСТИ

1. Що таке науковий напрям?

- а) відпрацьовані теорії в межах однієї науки;
- б) сфера наукових досліджень, присвячених розв'язанню фундаментальних проблем;
- в) комплексна програма досліджень.

2. Що є першим етапом при виборі теми наукового дослідження?

- а) вивчення літературних джерел;
- б) визначення мети дослідження;
- в) визначення проблеми.

3. Яке з наведених визначень найкраще описує наукову проблему?

- а) складне питання у певній сфері діяльності;
- б) питання, що потребує наукового вирішення;
- в) завдання для перевірки наукової теорії.

4. Що є джерелом наукових проблем у бухгалтерському обліку?

- а) відкриття нових фактів;
- б) вплив економічних законів;
- в) недостатнє фінансування.

5. Який тип проблем можна вирішити шляхом суджень та умовиводів?

- а) інформаційні;
- б) аналогові;
- в) гіпотетичні.

6. Що потрібно для переходу від практичного завдання до наукової проблеми?

- а) визначити, чи існують необхідні наукові знання;
- б) сформулювати мету дослідження;
- в) встановити актуальність проблеми.

7. Яка властивість проблеми дозволяє її вважати істинною?

- а) актуальність;
- б) доказовість;
- в) локалізація проблеми.

8. Що означає конкретизація проблеми?

- а) уточнення змісту проблеми;
- б) вибір методу дослідження;
- в) формулювання мети дослідження.

9. Як називається складне теоретичне або практичне питання, яке потребує розв'язання?

- а) гіпотеза;
- б) проблема;
- в) тема.

10. Яке з наведених тверджень найбільш точно описує наукову проблему?

- а) вона визначає методи дослідження;
- б) вона формулює кінцеву мету дослідження;
- в) вона описує суперечність між наявними знаннями та новими фактами.

11. Який з етапів є першим у процесі вибору наукової проблеми?

- а) вибір методів дослідження;
- б) аналіз літературних джерел;
- в) формулювання гіпотези.

12. Основна гіпотеза дослідження – це:

- а) підтвердження наукової теорії;
- б) результат експериментального дослідження;
- в) передбачуване рішення досліджуваної проблеми.

13. Чому важливо чітко визначити мету наукового дослідження?

- а) для формулювання обґрунтованих висновків;
- б) для підбору методів дослідження;
- в) для отримання фінансування наукової роботи.

14. Укажіть основні критерії вибору теми наукового дослідження:

- а) актуальність, новизна, практичне значення;
- б) технічні можливості, фінансування, кадровий склад;
- в) обсяг наукових публікацій на цю тему.

15. Яким чином можна звузити тему наукового дослідження?

- а) зосередившись на ширшому контексті проблеми;
- б) обравши більш специфічний аспект проблеми;
- в) усунувши методологічні обмеження.

ТЕМА 4 ПРОГРАМА І ПЛАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Мета: ознайомитися з особливостями формування програми наукового дослідження; засвоїти правила складання плану наукового дослідження.

Питання для обговорення:

1. Процес наукового дослідження та його загальна характеристика.
2. Програма наукового дослідження як основа складання плану.
3. План наукового дослідження. Види планів.

Ключові терміни та поняття: наукове дослідження, технологія наукового дослідження, логіка наукового дослідження, програма наукового дослідження, план наукового дослідження, попередній план, остаточний план, план-проспект,.

Методичні рекомендації до вивчення теми

У першому питанні необхідно розглянути процес наукового дослідження та його загальну характеристику. Зауважте, що дослідження є системною спробою надання відповідей на складні запитання. Це пошук надійних рішень шляхом планового та систематичного збору, аналізу та інтерпретації даних, що в сукупності і становить процес наукового дослідження, практика реалізації якого підлягає логіці. Відтак наукове дослідження – це цілеспрямований процес здобуття нових знань, які розкривають нові явища у суспільстві та природі, для використання їх у практичній діяльності людей. Акцентуйте увагу на технології наукового дослідження як способі досягнення його мети, а також на логіці наукового дослідження. Логіка наукового дослідження являє собою сукупність таких складових, як пізнавальні завдання, структура інформації (перелік її видів та їх взаємозв'язків), необхідної для одержання рішення, засоби збирання й підготовки цієї інформації, процедури постановки завдань, пошуки їх вирішення та отримання результатів. У загальних рисах логічна послідовність наукового дослідження є такою: 1) усвідомлення потреби у знаннях; 2) збір фактів про предмет зацікавлення; 3) їх осмислення; 4) вироблення рекомендацій для практики.

Ознайомтесь із послідовністю дій дослідника щодо реалізації наукового дослідження: визначення наукового апарату дослідження, розробка плану

дослідження, складання списку літератури з проблеми дослідження, визначення загальної методики, методів і бази дослідження, вивчення теорії та історії проблеми (питання), вивчення досвіду розв'язання проблеми на практиці, збирання фактичного та констатувального матеріалу, аналіз та узагальнення отриманих результатів, побудова на їх основі гіпотези (передбачення про шлях розв'язання проблеми), вибір методів перевірки гіпотези, проведення дослідно-експериментальної роботи, аналіз та узагальнення отриманих результатів (формулювання теоретичного обґрунтування проведеного дослідження), напрацювання практичних рекомендацій, оформлення результатів дослідження. Від уміння дослідника реалізувати основні логічні компоненти значною мірою залежить результат дослідницької роботи.

Проведення наукового дослідження започатковується розробкою програми. З її характеристиками та функціями необхідно ознайомитися у ході опрацювання *другого питання* теми. Програма дослідження визначає проблему, мету, завдання дослідження, методи їх вирішення, а також основні шляхи та форми впровадження в практику очікуваних результатів. Створення програми дослідження розпочинається з вибору теми дослідження і виявлення проблемної ситуації. Далі розробляється концепція дослідження, що визначає його загальний задум, основну ідею. Акцентуйте увагу на основних складових програми наукового дослідження, у числі яких вибір теми дослідження; проблемна ситуація, яка зумовлює необхідність проведення дослідження (чому проводиться?); визначення об'єкта і предмета дослідження; структурний (логічний) аналіз об'єкта; визначення мети дослідження (чим і для кого буде корисним?) і основних завдань, виконання яких необхідне для її досягнення; обґрунтування робочих гіпотез; методика дослідження (методи збирання, обробки та аналізу даних); інструментарій для збору інформації тощо. Ознайомтесь із функціями програми наукового дослідження: теоретико-методологічна – спрямована на визначення наукової проблеми та підготовки бази для її вирішення; методична – орієнтована на вибір способів збору даних; організаційна – планування діяльності дослідника на всіх етапах роботи. Програма є основою для складання плану наукового дослідження.

З особливостями планування наукового дослідження і видами планів необхідно ознайомитися при вивченні *третього питання* теми. Маючи уявлення про логічні етапи наукового дослідження, науковець має чітко спланувати свою роботу із визначенням змісту, часових параметрів, ресурсів виконання дослідницького завдання. Акцентуйте увагу на таких видах планування: робочий план розкриття теми; попередній план-графік роботи; календарний план-графік роботи. Зауважте, що робочий план є основою наукового дослідження. Він визначає загальну спрямованість дослідження та послідовність його проведення. Його розробляють, виходячи з обраної теми, сформульованих мети і завдань дослідження, обізнаності з його предметом, базової гіпотези. Він повинен відображати системне уявлення автора про роботу, яка має бути проведена. План може складатись із остаточно сформульованих пунктів, або тез, що в основних рисах характеризують позицію автора, робочу гіпотезу, основні положення. На більш пізніх стадіях

виконання дослідження, коли ключові питання опрацьовані й систематизовані, можна також підготувати план-проспект – реферативне викладення отриманих результатів у їх логічній послідовності. У подальшому він трансформується у кінцевий варіант плану. На основі плану розкриття теми дослідник складає графік роботи. Попередній план-графік має включати лише найбільш істотні, тривалі види роботи. Календарний план-графік є більш деталізованим. Він відрізняється від попереднього плану більшою конкретністю щодо організаційних моментів і строків. Його доцільно складати після попереднього ознайомлення з літературою, уточнення і конкретизації теми дослідження і до початку основної роботи.

Практичні завдання

Завдання 1. Основні поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Програма і план наукового дослідження», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 5 термінів і 7 визначень (5 – правильні, а 2 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- програма дослідження;
- план дослідження;
- попередній план дослідження;
- остаточний план розробки теми;
- план-проспект.

Завдання 2 (наскрізне).

1. Сформулювати тему наукового дослідження.
2. Обґрунтувати актуальність обраної теми дослідження.
3. Окреслити мету та сформулювати конкретні завдання дослідження.
4. Визначити об'єкт і предмет дослідження.
5. Обрати метод або методику проведення дослідження.
6. Розробити план (послідовність) дослідження.
7. Сформулювати висновки за результатами дослідження.

Контрольні запитання

1. Розкрийте логічну послідовність процесу наукового дослідження.
2. Які етапи включає підготовча стадія наукового дослідження?
3. Що являє собою програма наукового дослідження? Поясніть її призначення.
4. Які питання повинна включати програма наукового дослідження?
5. Назвіть основні види планування, які використовуються в організації наукового дослідження.
6. Яких принципів потрібно дотримуватися при розробці плану наукового дослідження?
7. У чому полягає специфіка попереднього плану-графіку наукового

дослідження? Назвіть основні структурні елементи календарного плану-графіку наукового дослідження.

8. Яка методика складання плану наукового дослідження?

ТЕСТИ

1. Наукове дослідження – це:

а) робота, в якій сформульовано і обґрунтовано предмет і об'єкт дослідження;

б) процес цілеспрямованого вивчення певного об'єкта (предмета або явища) використовуючи наукові методи з метою встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення у практичній діяльності людей;

в) це сукупність організаційних, методичних і технічних прийомів, здійснюваних за допомогою певних процедур;

г) це дії, які конкретизують застосування методичних прийомів дослідження процесу відтворення необхідного продукту, забезпечують виявлення конфліктних ситуацій з метою їх своєчасного усунення та запобігання виникненню у педагогічній діяльності.

2. Наукові дослідження проводяться з метою:

а) оптимізації процесу пізнання нових явищ;

б) пояснення раніше невідомих фактів або виявлення неповноти застарілих способів пояснення відомих фактів;

в) отримання обґрунтованих узагальнень, що є найефективнішим способом застосування отриманих знань у великій кількості відповідних ситуацій;

г) усі відповіді правильні.

3. Укажіть важливу передумову успішного дослідження:

а) виявлення проблемних питань;

б) вибір теми;

в) правильно побудований план;

г) напрями дослідження.

4. Перша фаза підготовки наукової діяльності – це:

а) визначення мети;

б) виконання операцій;

в) оцінка підсумкового результату;

г) оцінка ходу діяльності.

5. Організаційна початкова стадія наукового дослідження передбачає:

а) пошук інформації;

б) складання попереднього плану;

в) визначення напрямку дослідження;

г) вибір об'єкта дослідження.

6. У процесі складання плану наукової роботи потрібно виокремлювати етапи:

а) складання попереднього та остаточного плану;

б) складання попереднього та індивідуального плану;

в) складання плану-проспекту та індивідуального плану.

7. У вигляді чого розкривається зміст коротких назв розділів і параграфів у плані-проспекті?

а) у вигляді доповіді;

б) у вигляді тез;

в) у вигляді цитат;

г) у вигляді статті.

8. Попередній план в основних рисах характеризує:

а) мету дослідження;

б) гіпотезу дослідження;

в) об'єкт дослідження;

г) предмет дослідження.

9. Попередній план складається після:

а) конкретизації теми;

б) вибору теми;

в) того, як дослідник добре оволодів темою;

г) затвердження теми.

ТЕМА 5 МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета: усвідомити сутність методології як фундаментальної основи наукового дослідження; набути уявлення про засоби проведення наукового дослідження; ознайомитися з методами наукового дослідження, розглянути їх класифікацію; засвоїти критерії вибору методів дослідження; розглянути особливості наукового дослідження у сфері економіки.

Обговорення теоретичних питань:

1. Поняття про методологію й методи наукових досліджень. Типологія методів наукового пізнання.

2. Характеристика методів наукового дослідження.

3. Вибір методів дослідження.

4. Особливості наукового дослідження в галузі бухгалтерського обліку.

Ключові терміни та поняття: методологія, метод, типологія методів наукового дослідження, спостереження, порівняння, аналогія, моделювання, вимірювання, експеримент, абстрагування, конкретизація, аналіз, синтез, індукція, дедукція, історичний метод, історична деталізація, опитування, анкетування, монографічний метод, системний підхід.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Результати пізнання залежать не лише від того, що ми пізнаємо, а ще більшою мірою – від того, як ми мислимо. Мова йде про методи дослідження та їх теоретичне обґрунтування – методологію. Докладно розгляньте ці поняття у ході опрацювання *першого питання*. Науковий метод визначається як порядок і

послідовність пізнавальних дій, що їх свідомо обґрунтовують та цілеспрямовано застосовують для встановлення істини. Це спосіб пізнання і перетворення дійсності, шлях до істини, спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта. Кожна наука використовує свої методи, водночас є методи універсальні, загальнонаукові. У сучасному наукознавстві успішно використовується багаторівнева методологічна класифікація методів наукового пізнання за ступенем спільності та сферою дії методи наукового пізнання – типологія методів наукового дослідження. Ознайомтесь із класифікацією наукових методів і критеріями класифікації. Зауважте, що кожний метод включає в себе такі складові: 1) описову, що окреслює коло інструментів, допоміжних засобів та умов, які передбачає певний метод; 2) процедурну, яка розкриває послідовність дій (пізнавальних кроків); концептуальну, що є інтелектуальним ядром методу і передбачає можливість його обґрунтування, формування та використання. Крім того, науковим методам притаманні ознаки, які різною мірою властиві тому чи іншому методу. Це об'єктивність методу, його детермінованість, результативність, ефективність, евристичність, однозначність.

Від поняття «метод» походить поняття «методологія». Це поняття має два значення: по-перше, методологія – це сукупність засобів, методів, прийомів, які застосовують у певній науці, по-друге, це галузь знань, яка вивчає засоби, принципи організації пізнавальної та практично-перетворювальної діяльності людини. Відтак методологію потрібно розглядати як філософське вчення про методи пізнання і перетворення дійсності, використання принципів світогляду в процесі пізнання й практики. Отже, метод може бути осмислений та запропонований лише на теоретичному (методологічному) рівні пізнання: свідомо й цілеспрямовано використовуваного методу без методології не буває. Існують методологічні уявлення (концепції) різного рівня і широти охоплення. Акцентуйте увагу на загальнонауковій методології, що використовується в усіх, або в переважній більшості наук, на базових принципах і підходах цього рівня методології. У структурі загальнонаукових методів виділяють три групи пізнавальних засобів:

- 1) методи емпіричного дослідження;
- 2) методи теоретичного пізнання;
- 3) загальнологічні методи і прийоми дослідження.

Ознайомтесь також із функціями методології: визначає способи здобуття наукових знань; обґрунтовує шлях досягнення науково-дослідницької мети; забезпечує умови отримання об'єктивної інформації про процес чи явище; забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці; створює систему наукової інформації і логіко-аналітичний інструментарій наукового пізнання; допомагає введенню нової інформації в теорію науки.

Опрацьовуючи *друге питання* теми, ознайомтесь із характеристикою методів наукового дослідження. Акцентуйте увагу на емпіричних, теоретичних та універсальних методах дослідження. Розподіл методів дослідження на емпіричні й теоретичні пов'язаний з дворівневою структурою наукового

пізнання: наявністю емпіричного й теоретичного рівнів дослідницької діяльності. Перший з них забезпечує збір даних про зовнішні вияви об'єктів дослідження за допомогою чуттєвого пізнання. Другий – включає в дію раціональний (мислиннєвий) чинник, проникаючи в сутність природних і суспільних феноменів. На основі сказаного можна зробити висновок, що емпіричні методи базуються в основному на відчуттях, сприйняттях та уявленнях, які є формою чуттєвого пізнання, а теоретичні методи – на понятійному відображенні дійсності, формуванні суджень та умовиводів. Розгляньте детально сутнісні характеристики методів емпіричного дослідження: спостереження (зокрема статистичне й бухгалтерське), експеримент, вимірювання, порівняння та опис. Ознайомтесь із характеристиками теоретичних методів дослідження: абстрагування, конкретизація (сходження від абстрактного до конкретного), ідеалізація, формалізація, аксіоматичний метод. До універсальних (загальнологічних) методів і прийомів дослідження належать аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, абстрагування, аналогія, моделювання, системний підхід, вірогіднісні (статистичні) методи.

У ході засвоєння *третього питання* необхідно розглянути принципи і критерії вибору методів наукового дослідження. Зауважте, що вибір методу наукового дослідження визначається характером наукової проблеми та її змістом. Він спрямований на пошук способів вирішення проблеми. Методи проведення наукового дослідження обираються свідомо. Цей вибір здійснюється серед відомих науці методів дослідження з передбаченням змісту та можливості застосування визначеного способу для конкретного завдання дослідження. При виборі методів дослідження необхідно враховувати: поставлене питання дослідження, його основну ідею, гіпотезу; реальні умови його застосування на практиці; які з методів дозволяють отримати найбільш достовірні результати; якими знаннями у сфері методології та методики, а також яким досвідом володіє дослідник. Запам'ятайте, що результати дослідження прямо залежать від вибору системи методів.

На засвоєння особливостей наукових досліджень і специфічних методів у галузі бухгалтерського обліку спрямоване *четверте питання* теми. Зверніть увагу, що конкретнонаукова методологія – це сукупність ідей, принципів, специфічних методів певної науки, які використовуються для дослідження її наукових проблем. Розробка такої методології вимагає не лише адаптації філософських і загальнонаукових принципів і підходів, а й розробки специфічних (конкретнонаукових) методів дослідження на базі творчого осмислення специфіки об'єкта дослідження, а також використання як пізнавального інструментарію теоретичних систем і концепцій, уже вироблених даною наукою.

Наукове дослідження у галузі бухгалтерського обліку є процесом цілеспрямованого вивчення об'єкта з використанням певних наукових методів. Під час здійснення наукових досліджень у галузі бухгалтерського обліку можуть бути використані як загальнонаукові, так і специфічні методи. З емпіричних методів у дослідженнях з бухгалтерського обліку найчастіше

використовують спостереження (первинне, вторинне, третинне; статистичне, бухгалтерське) та експериментальні методи (проектний, графічний, анкетування, розрахунковий, експертних оцінок тощо). Детально розгляньте їх сутнісні характеристики. Крім емпіричних, наукові бухгалтерські дослідження передбачають використання різноманітних кількісних та якісних методів обробки даних. До кількісних методів належать визначення середніх величин, коефіцієнтів кореляції, факторний аналіз, побудова графіків, гістограм, схем, таблиць, матриць тощо. Якісний метод передбачає аналіз і синтез отриманих даних, їх систематизацію та порівняння з результатами інших досліджень. Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей і суперечностей. Історичний метод включає таку сукупність наукових прийомів: періодизація та історична деталізація, аналіз одиничного, особливого та всезагального, єдність та боротьба протилежностей, історичне моделювання, активна дія.

Окрім того, бухгалтерський облік як самостійна прикладна наука має свої специфічні методи (прийоми), зумовлені сутністю самого предмета й технологією обліку. Метод бухгалтерського обліку – це сукупність спеціальних прийомів, за допомогою яких вивчають його предмет. Бухгалтерський облік вивчає свій предмет за допомогою таких методів: хронологічного й систематичного спостереження; вимірювання господарських засобів і процесів; реєстрації та класифікації даних з метою їх систематизації; узагальнення інформації з метою прийняття управлінських рішень. Перелічені методи дають змогу формувати бухгалтерську інформацію для зовнішніх і внутрішніх користувачів. При цьому облікові дані формуються за допомогою таких інструментів – елементів методу, як: документування, інвентаризація, оцінка, калькулювання, рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс, звітність.

Методу спостереження відповідають прийоми документування та інвентаризації; вимірювання здійснюють шляхом оцінки й калькулювання; реєстрацію та класифікацію (поточне групування) проводять на рахунках за допомогою подвійного запису; узагальнення інформації у бухгалтерському балансі та фінансовій звітності.

Інструменти методу бухгалтерського обліку взаємопов'язані, доповнюють один одного і в сукупності становлять одне ціле – метод бухгалтерського обліку. Вибір конкретних методів бухгалтерського наукового дослідження залежить від характеру фактичного матеріалу, умов і мети цього дослідження. Методи є впорядкованою системою, в якій визначається їх місце відповідно до конкретного етапу дослідження, використання технічних прийомів і проведення операцій з теоретичним і фактичним матеріалом у заданій послідовності.

Під час проведення бухгалтерських наукових досліджень може бути використано декілька методик або ж комплексів методів, які постійно вдосконалюються під час наукової роботи. Вибір методу залежить від того, як поставлене питання дослідження, яка основна його ідея і як сформульована гіпотеза. Необхідно визначити, чи дійсно обрані методи забезпечать вивчення

сутності проблеми. Необхідно також урахувати реальні можливості застосування методу на практиці. Надавати перевагу треба «бездоганним» методам із точки зору бухгалтерського обліку. І оскільки існує певний ризик при застосуванні деяких методик, то варто зважати на те, яким обсягом знань і умінь, а також яким досвідом володіє дослідник.

Практичні завдання

Завдання 1. Основні поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Методологія та методи наукових досліджень», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 12 термінів і 15 визначень (12 – правильні, а 3 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- методологія;
- метод;
- моделювання;
- вимірювання;
- абстрагування;
- конкретизація;
- історична деталізація;
- прогнозування;
- статистичні методи дослідження;
- загальнонаукові методи дослідження;
- емпіричний рівень наукового пізнання;
- теоретичний рівень наукового пізнання.

Завдання 2. Поясніть вислів Рене Декарта «Краще взагалі не думати про пошук істини, ніж робити це без методу».

Завдання 3. Побудова трендових моделей розвитку.

На основі показників статистичного щорічника України за 2023 р. побудуйте трендові моделі розвитку. Зробіть висновок. Підготуйте презентацію.

Завдання 4. Проблемне структурування проблеми.

Визначити основні проблеми, що склалися у фінансовій сфері держави в сучасних умовах. Здійснити їх структурування, характеристику, проаналізувати наслідки для суб'єктів ринкової економіки, запропонувати шляхи вирішення.

Завдання 5. Системний аналіз проблеми.

Визначити основні проблеми, що склалися у фінансовій сфері держави в період воєнного стану. Здійснити їх аналіз із застосуванням системного підходу. Встановити причини, що призвели до виникнення проблем.

Завдання 6. Кореляційний аналіз.

На основі показників статистичного щорічника України за 2022 р. виконати кореляційний аналіз основних соціально-економічних показників. Показники оберіть самостійно відповідно до теми кваліфікаційної роботи. Зробіть висновок. Підготуйте презентацію.

Завдання 7. Факторний аналіз.

На основі показників статистичного щорічника України за 2023 р. виконати факторний аналіз основних соціально-економічних показників. Показники оберіть самостійно відповідно до теми кваліфікаційної роботи. Зробіть висновок. Підготуйте презентацію.

Завдання 8. Визначення об'єкта та предмета наукового дослідження.

Згідно з обраною тематикою дослідження визначити об'єкт і предмет дослідження, сформулювати завдання дослідження. Визначити методи наукового дослідження.

Завдання 9. Визначення методів наукового дослідження.

Згідно з обраною тематикою наукової роботи сформулювати перелік методів, що можуть бути застосовані для дослідження питань обліку, аналізу та аудиту за окремими об'єктами. Вказати, як саме обраний метод може застосовуватись.

Завдання 10. Визначення напрямів наукового дослідження.

На підставі первинної документації, облікових реєстрів і звітності об'єкта господарювання – бази кваліфікаційної роботи визначити напрямки наукового дослідження.

Контрольні запитання

1. Розкрийте сутність методології. Які її функції?
 2. Що являє собою метод? Яка його роль у науковому пізнанні?
- Обґрунтуйте розподіл методів на теоретичні та практичні.
3. Які спеціальні методи економічних досліджень?
 4. У чому полягає сутність аргументації?
 5. Назвіть та охарактеризуйте методи збору та узагальнення інформації.
 6. Перерахуйте методи дослідження залежно від рівнів пізнання.
 7. Назвіть методи моделювання. Окресліть особливості їх використання в економічних дослідженнях.
 8. Назвіть та охарактеризуйте способи організації наукового дослідження.
 9. Охарактеризуйте емпіричні методи наукового дослідження.
 10. Охарактеризуйте теоретичні методи наукового дослідження.

ТЕСТИ

1. Методологія – це:

- а) сукупність взаємозв'язаних способів та прийомів доцільного

проведення будь-якої роботи;

б) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; вчення про методи пізнання та перетворення дійсності;

в) немає правильної відповіді.

2. До якого рівня пізнання належать спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент?

а) емпіричного;

б) емпіричного й теоретичного;

в) теоретичного.

3. Який метод є активним первинним та елементарним пізнавальним процесом емпіричного рівня наукового пізнання, що ґрунтується насамперед на роботі органів чуття людини та її предметній і матеріальній діяльності, завдяки чому людина отримує первинну інформацію про навколишнє середовище?

а) аналогія;

б) порівняння;

в) спостереження.

4. Один із найбільш розповсюджених методів пізнання, який дозволяє встановити подібність і відмінність розбіжність предметів та явищ, – це:

а) аналогія;

б) порівняння;

в) спостереження.

5. Відповідність, подібність або пропорція між двома величинами за визначеними ознаками, метод наукового дослідження, завдяки якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності з іншими, – це:

а) аналогія;

б) порівняння;

в) спостереження.

6. Передбачення на перспективу – це:

а) спостереження;

б) прогнозування;

в) порівняння.

7. Який метод є формою статистичного дослідження, що полягає в дослідженні індивідуального прикладу, при чому сторона кількісних даних передбачає також інформацію у формі обліку?

а) порівняння;

б) спостереження;

в) монографічний метод.

8. Універсальний прийом вивчення економічних явищ, сутність якого полягає в тому, що складні історичні явища та процеси розчленовуються за складовими частинами та в часі, – це:

а) історична деталізація;

б) монографічний метод;

в) метод анкетування.

9. Один із основних способів збору даних у суспільних науках – це:

- а) монографічний метод;
- б) метод анкетування;
- в) історична деталізація.

10. Сукупність прийомів, які використовуються для всебічної характеристики розвитку масових суспільних явищ за допомогою цифрових даних, – це:

- а) монографічний метод;
- б) історична деталізація;
- в) статистико-економічний метод.

11. На основі отриманої інформації складаються прогнози таких типів:

- а) нормативно-пошукові;
- б) дослідницько-пошукові;
- в) нормативно-дослідницькі;
- г) нормативні.

12. Обчислення загальних індексів, які використовуються як узагальнювальні відносні показники, що дозволяють зіставляти між собою показники за складними сукупностями, – це:

- а) індексний метод;
- б) статистико-економічний метод;
- в) монографічний метод.

13. Що використовується для вивчення функціональних і кореляційних зв'язків?

- а) побудова і вивчення рядів динаміки;
- б) кореляційно-регресійний аналіз;
- в) індексний метод.

14. Процес створення подібних тією чи іншою мірою груп, що здійснюється за наявними статистичними даними. Що це за процес?

- а) статистичне групування;
- б) статистичне зведення;
- в) побудова і вивчення рядів динаміки.

15. Обробка статистичного матеріалу з відображенням її результатів у табличному або графічному вигляді – це:

- а) статистичне групування;
- б) побудова і вивчення рядів динаміки;
- в) статистичне зведення.

16. Головною метою методології є:

- а) вивчення засобів, методів і прийомів дослідження;
- б) учення про систему методів, теорія методів;
- в) усі відповіді правильні.

17. Теорія пізнання, орієнтована на конкретні етапи розвитку наукового знання – це:

- а) методологія наукового дослідження;
- б) методи окремих наук;
- в) немає правильної відповіді.

18. Сукупність способів і принципів пізнання, прийомів і процедур дослідження, що застосовуються в тій чи іншій науці, – це:

- а) методологія наукового дослідження;
- б) методи окремих наук;
- в) немає правильної відповіді.

ТЕМА 6 ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета: засвоїти основні вимоги до виконання кваліфікаційної роботи магістра; ознайомитись із видами та формами оприлюднення результатів наукового дослідження; розглянути особливості викладу результатів наукового дослідження; ознайомитися з вимогами до оформлення результатів наукового дослідження, набути уявлення про академічну доброчесність дослідника.

Питання для обговорення:

1. Загальні вимоги до змісту та структури кваліфікаційної роботи. Розробка календарного плану кваліфікаційної роботи.
2. Систематизація та форми представлення результатів наукового дослідження.
3. Вимоги до оформлення результатів наукового дослідження.

Ключові терміни та поняття: кваліфікаційна робота, композиція, рубрикація тексту, наукова стаття, тези, монографія, наукова етика, академічна доброчесність.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацювання *першого питання* має бути спрямовано на ознайомлення із загальними вимогами до кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра є самостійним, оригінальним, закінченим науковим дослідженням, що має внутрішню єдність і містить сукупність теоретичних і практичних положень, висновків і рекомендацій, які пропонуються для публічного захисту. Важливо усвідомити, що кваліфікаційна робота повинна засвідчити професійну зрілість випускника, виявити його загальнонаукову, загальнотеоретичну та спеціальну підготовку, вміння застосовувати здобуті в закладі вищої освіти знання для розв’язання конкретних наукових і практичних завдань і, відповідно, готовність до самостійної професійної діяльності. За результатами її виконання екзаменаційна комісія приймає рішення про присвоєння освітньої кваліфікації магістра з відповідної спеціальності та видачу державного документа про здобутий освітній ступінь і повну вищу освіту. Відтак виконання кваліфікаційної роботи є відповідальним і копітким процесом. У ході опрацювання питання детально розгляньте методику підготовки і написання магістерської роботи, вимоги до її змісту й обсягу, до реалізації основних етапів: вибір теми дослідження, обґрунтування

актуальності, визначення об'єкта і предмета, формулювання мети й завдань, збір, аналіз і систематизація фактичного матеріалу, вибір методів дослідження, опрацювання наукової літератури. Ознайомтесь із вимогами до структурування кваліфікаційної роботи, її літературного й технічного оформлення. Акцентуйте увагу на завданнях автора кваліфікаційної роботи. Зауважте, що магістерська робота виконується для того, щоб у кінцевому підсумку в обраній галузі здобути нові знання. Відтак кваліфікаційна робота не повинна бути компілятивним твором, зітканим із чужих думок, який базується на результатах досліджень інших науковців, викладених у відомих або маловідомих працях. Опрацюйте загальні правила цитування та оформлення переліку використаних джерел. Акцентуйте увагу на плануванні процесу виконання кваліфікаційної роботи. Розробка календарного плану сприяє своєчасному та якісному виконанню роботи. План складається з урахуванням визначених термінів проміжного контролю виконання магістерської роботи. Здобувач освіти зобов'язаний дотримуватися термінів виконання магістерської роботи, своєчасно надавати науковому керівникові проміжні звіти про результати власного дослідження.

У ході вивчення *другого питання* ознайомтесь із формами відображення результатів наукового дослідження. Опрацювання питання розпочніть з ознайомлення з вимогами до систематизації результатів наукового дослідження. Систематизація – це впорядкування набору інформації (зібраної, обробленої та проаналізованої) за певною структурою. Процес систематизації передбачає приведення зібраних і опрацьованих (проаналізованих) даних у послідовний науково-аргументований виклад. Дослідник має впорядкувати розрізнені факти, створити їх струнку систему відповідно до мети дослідження. Методичними прийомами систематизації є класифікація та типологія. Класифікація – це групування фактів у сукупності за кількісними ознаками, а типологія – за якісними ознаками. Вся нагромаджена і систематизована інформація повинна перевірятися за її достовірністю і значущістю.

Формами літературного викладення результатів наукового дослідження є реферат, доповідь, тези, стаття, науковий звіт, кваліфікаційна робота, дисертація, монографія тощо. Усне оприлюднення результатів наукового дослідження здійснюється у ході колоквиумів, симпозіумів, конференцій, дискусій тощо. Зауважте, що науково-дослідницька робота є різною за своїм характером, рівнем складності та змістом дослідження, що і зумовлює представлення її результатів різними способами. Детально ознайомтесь із характеристиками кожної з указаних форм та їх призначенням.

Оформлення результатів наукового дослідження – важливий завершальний етап, який потребує оволодіння технікою систематизації інформації, а також знання наукового й літературного редагування.

Вивчаючи *третьє питання* теми, ознайомтесь з вимогами до рубрикації та композиції тексту науково-дослідницької роботи. Рубрикація в роботі відображає логіку наукового дослідження, а тому передбачає чіткий розподіл рукопису на окремі логічні підпорядковані частини. Рубрикація тексту передбачає його розподіл на розділи, підрозділи, пункти, підпункти.

Композиція наукової роботи ґрунтується на логічному розкритті наукової думки, вмотивованому та обмеженому розкритті фактів, поєднанні їх у певну систему. Жорсткого стандарту щодо вибору композиції наукової роботи не існує. Логіка й повнота викладення насамперед залежать від виду роботи: доповідь, тези, наукова стаття, монографія, кваліфікаційна робота, дисертація чи її автореферат тощо. Текст може містити числові, літерні позначення, цитати, посилання, переліки тощо. Все це в процесі його оформлення потребує застосування особливих техніко-орфографічних правил. Ознайомтесь з вимоги до оформлення елементів тексту (таблиці, ілюстрації, формули тощо). Крім того, науково-дослідницька робота має бути написана грамотно, з дотриманням усіх норм наукового стилю української літературної мови. Відтак доцільно розглянути лінгвістичні вимоги до оформлення наукового тексту.

Практичні завдання

Завдання 1. Основні поняття теми.

1. Студенти отримують по два конверти, в одному з яких містяться назви термінів до теми «Основні вимоги до кваліфікаційної роботи. Оформлення результатів наукового дослідження», а в іншому – визначення цих термінів. Усього 9 термінів і 12 визначень (9 – правильні, а 3 – додані для ускладнення завдання). Необхідно знайти відповідність між терміном та його визначенням.

Вихідні терміни:

- кваліфікаційна робота;
- науковий керівник кваліфікаційної роботи;
- структура кваліфікаційної роботи;
- теоретичний розділ кваліфікаційної роботи;
- бібліографічний список літератури;
- додатки до кваліфікаційної роботи;
- методи наукового дослідження в кваліфікаційній роботі;
- наукова новизна отриманих результатів у кваліфікаційній роботі;
- апробація результатів кваліфікаційної роботи.

Завдання 2 (наскрізне).

1. Розробити індивідуальний план виконання кваліфікаційної роботи магістра.
2. Розробити календарний план виконання кваліфікаційної роботи.
3. Укласти перелік літератури для опрацювання під час написання кваліфікаційної роботи.
4. Здійснити реферування літератури та оформити його результати.

Завдання 3. Аналіз статті за темою магістерської роботи.

Підберіть 10-15 статей у фахових виданнях за темою кваліфікаційної роботи. Визначте «наукові результати», «методичні підходи», представлені в кожній статті. Підготувати таблицю порівняння наукових результатів авторів статей.

Завдання 4. Робота з науковими джерелами.

Відповідно до визначеного напрямку наукового дослідження здійснити пошук наукової інформації. Оформити оброблену інформацію у вигляді бібліографічних описів інформаційних джерел (20-25 джерел). Оформити їх згідно з ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання».

Завдання 5. Аналіз фактичних і статистичних матеріалів за темою кваліфікаційної роботи.

Підібрати фактичні та статистичні матеріали за темою кваліфікаційної роботи. Оформити їх у вигляді таблиць, ілюстрацій, додатків.

Завдання 6. Побудова діаграм.

На основі зібраного матеріалу за тематикою наукової роботи визначити всі види графічного способу наведення інформації. Вказати, які саме графіки можна побудувати. Навести приклади побудованих графіків.

Контрольні запитання

1. Назвіть форми оприлюднення результатів наукового дослідження.
2. Назвіть форми наукової комунікації.
3. Що являє собою наукова публікація та які її функції?
4. Чим відрізняються науково-дослідні та джерелознавчі наукові видання?
5. Що належить до наукових неперіодичних видань?
6. Де може відбуватися усне представлення наукової інформації, результатів наукових досліджень?
7. Що таке наукова конференція? Назвіть види конференцій.
8. Охарактеризуйте наукову дискусію як форму обговорення наукових проблем.
9. Окресліть загальні вимоги до виконання кваліфікаційної роботи.
10. Наведіть вимоги до оформлення результатів наукового дослідження.
11. Що являє собою рубрикація тексту наукової роботи? Що вона передбачає?
12. Що таке цитата? Яка функція цитат у науково-дослідницькій роботі? Наведіть загальні правила цитування.
13. Охарактеризуйте список використаних джерел як обов'язкову структурну складову наукової роботи та елемент академічної доброчесності.

ТЕСТИ

1. До науково-дослідницьких видань належать:

- а) монографія;
- б) автореферат дисертації;
- в) тези доповідей та матеріали наукової конференції;
- г) усі відповіді правильні.

2. Науковий реферат – це:

- а) коротке письмове викладення однієї наукової праці, що висвітлює стисло її зміст;

б) стисле усне або письмове викладення наукової теми (питання), складене на підставі проведеного наукового дослідження, огляду одного або кількох літературних та інших джерел;

в) усі відповіді правильні.

3. Інформативний реферат – це:

а) коротке письмове викладення однієї наукової праці, що висвітлює стисло її зміст;

б) стисле усне або письмове викладення наукової теми (питання), складене на підставі проведеного наукового дослідження, огляду одного або кількох літературних та інших джерел;

в) усі відповіді правильні.

4. Кваліфікаційна робота магістра – це:

а) викладення однієї наукової проблеми;

б) наукова робота в певній галузі знань, яка містить сукупність наукових результатів і положень, висунутих автором для публічного захисту, і засвідчує особистий його внесок у науку та його здобутки як науковця;

в) випускна робота наукового змісту, що має внутрішню єдність і відображає процес і результати дослідження обраної теми.

5. Наукова стаття – це:

а) самостійна праця, яка містить певну кількість наукової інформації, здобутої в результаті проведених досліджень; оригінальна робота з викладення результатів наукових досліджень;

б) коротко, точно та послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці;

в) викладення цілей, плану та програми закінчених етапів наукових робіт, методики, сутності нових результатів дослідження, висновків, списку використаних літературних джерел.

6. Тези – це:

а) самостійна праця, яка містить певну кількість наукової інформації, здобутої в результаті проведених досліджень; оригінальна робота з викладення результатів наукових досліджень;

б) коротко, точно та послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці;

в) викладення цілей, плану та програми закінчених етапів наукових робіт, методики, сутності нових результатів дослідження, висновків, списку використаних літературних джерел.

7. Науковий звіт – це:

а) самостійна праця, яка містить певну кількість наукової інформації, здобутої в результаті проведених досліджень; оригінальна робота з викладення результатів наукових досліджень;

б) коротко, точно та послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці;

в) викладення цілей, плану та програми закінчених етапів наукових робіт, методики, сутності нових результатів дослідження, висновків, списку використаних літературних джерел.

8. Зміст магістерської роботи характеризується:

- а) оригінальністю матеріалу;
- б) унікальністю матеріалу;
- в) неповторністю матеріалу;
- г) усі відповіді правильні.

9. Формою оприлюднення результатів наукових досліджень є:

- а) роздрукування;
- б) обговорення;
- в) публікація;
- г) оприлюднення.

10. Елементами наукової статті є:

- а) постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- б) формулювання цілей статті;
- в) викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- г) усі відповіді правильні.

11. Апробація – це:

- а) дія наукового дослідження;
- б) етап наукового дослідження;
- в) стадія наукового дослідження;
- г) процедура наукового дослідження.

12. Основна частина наукової статті передбачає:

- а) основні положення і результати дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові результати, виявлені закономірності, особистий внесок автора при досягненні й реалізації отриманих результатів;
- б) виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття;
- в) постановку проблеми в самому загальному вигляді та її зв'язок із сучасною проблематикою;
- г) короткий підсумок результатів проведеного дослідження, тобто коротке резюме змісту наукової статті.

13. Своєрідна візитівка дисертації, внесок автора у проведене дослідження, ступінь новизни й практична значущість результатів дослідження – це:

- а) автореферат;
- б) наукова стаття;
- в) науковий реферат;
- г) науковий звіт.

14. Етап упровадження в практику наукового дослідження передбачає:

- а) аналіз позитивного й негативного досвіду впровадження запропонованих методик;
- б) виявлення прямих порушень;
- в) надання пропозицій щодо ліквідації виявлених порушень та інших

причин неефективного використання методик, рекомендацій, положень;
г) усі відповіді правильні.

ТЕМА 7 АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ З ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

Мета: сформувати усвідомлення важливості дотримання принципів академічної доброчесності в наукових дослідженнях, ознайомити з видами порушень у сфері обліку, аналізу та аудиту, навчити застосовувати етичні норми при написанні наукових і фахових робіт.

Питання для обговорення:

1. Поняття академічної доброчесності: сутність, принципи та нормативно-правова база.
2. Основні види академічної недоброчесності у сфері обліку, аналізу та аудиту.
3. Етичні вимоги до наукових публікацій і досліджень у професійній сфері бухгалтера, аналітика та аудитора.

Ключові терміни та поняття: академічна доброчесність, плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація, етичний кодекс, рецензування, наукова відповідальність, джерело інформації, посилання

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацювання *першого питання* має бути спрямовано на ознайомлення із сутністю поняття академічної доброчесності. Важливо усвідомити, що академічна доброчесність є фундаментальною основою якісної освіти та наукової діяльності, яка визначає правила, принципи та етичні норми, яких повинні дотримуватися всі учасники освітнього процесу – студенти, викладачі, науковці.

Зasadничою вимогою до діяльності науковця (і досвідченого, і початківця) є дотримання ним принципів академічної доброчесності. Це одна з етичних норм, що засвідчує його чесність і чистоту, визначає його природу як науковця. Всебічно розгляньте сутність цього поняття, вивчаючи *перше питання* теми. Зауважте, що дотримання академічної доброчесності (або наукової доброчесності, або етики дослідження) є важливим принципом, що регулює поведінку вченого в контексті наукової діяльності. Опрацюйте статтю 42 Закону України «Про освіту» та ознайомтесь із нормативно закріпленим визначенням академічної доброчесності й переліком правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень. Ознайомтесь також із Кодексом академічної доброчесності Запорізького національного університету. Акцентуйте увагу на принципах і нормах етики та академічної доброчесності, яких необхідно дотримуватися здобувачеві вищої освіти, на відповідальності за

їх порушення. Розгляньте характеристики таких принципів академічної доброчесності в контексті наукової діяльності, як інтелектуальна чесність, правдивість досліджень, дотримання етичних норм, відкритість і обмін.

Чітко усвідомте, що дотримання академічної доброчесності є важливою умовою для підтримки довіри до науки, забезпечення якості досліджень. Вона покликана гарантувати об'єктивність, надійність і репродуктивність наукових досягнень і сприяти прогресу в наукових дослідженнях та знаннях.

Важливо усвідомити, що

У ході опрацювання *другого питання* детально розгляньте основні види порушень академічної доброчесності, які найбільш поширені у сфері обліку, аналізу та аудиту. Академічна доброчесність є основою для забезпечення високої якості наукових досліджень та навчального процесу. У фінансовій сфері, де точність і достовірність інформації критично важливі для прийняття ефективних управлінських і економічних рішень, порушення академічної етики може мати серйозні наслідки як для фахівця, так і для підприємства чи навіть держави.

Акцнтуйте увагу на таких ключових формах академічної недоброчесності як плагіат, який у сфері обліку, аналізу та аудиту може проявлятися у формі копіювання фрагментів фінансових звітів, аудиторських висновків, економічних моделей або аналітичних розрахунків без зазначення авторства. Усвідомте, що плагіат підриває довіру до професіонала, порушує авторські права та норми ділової етики. Фабрикація у практиці обліку може проявлятися через свідоме конструювання фінансових показників або записів, які не підтверджені жодним первинним документом. Важливо усвідомити, що фабрикація фінансової звітності спотворює реальний стан справ на підприємстві й може призвести до ухвалення помилкових стратегічних рішень. Фальсифікація у сфері обліку, аналізу та аудиту – це редагування фінансових документів, зміна змісту аналітичних звітів або підтасовка результатів аудиту. Усвідомте, що фальсифікація є порушенням професійної етики, що підриває цілісність фінансової інформації.

Акцнтуйте увагу на тому, що усі вищезазначені дії не лише знижують наукову та професійну репутацію, а й можуть мати правові наслідки. Для фахівців у сфері обліку, аналізу та аудиту можуть стати дисциплінарні покарання, позбавлення професійних сертифікатів чи втрати довіри з боку клієнтів і роботодавців. Важливо усвідомити, що дотримання принципів академічної доброчесності є не лише моральним обов'язком науковця чи бухгалтера, а й запорукою об'єктивності, прозорості та ефективності економічних процесів у державі.

Вивчаючи *третьє питання* теми, усвідомте, що у професійній діяльності бухгалтера, аналітика і аудитора наукові дослідження та публікації відіграють важливу роль, адже саме через них формується та поширюється фахова думка, узагальнюються результати аналітичної практики, удосконалюються методики обліку, контролю й аналізу. Акцнтуйте увагу, що саме у цьому контексті надзвичайно важливо дотримуватися етичних вимог, що забезпечують доброчесність, достовірність і об'єктивність результатів наукової роботи.

У ході опрацювання питання детально розгляньте базові морально-етичні засади, яких мають дотримуватися автори у процесі проведення досліджень і написання наукових текстів. Йдеться передусім про чесність у викладенні результатів, самостійність отримання даних, належне посилання на джерела, дотримання принципів академічної доброчесності та збереження конфіденційності інформації. Будь-яке спотворення фактів, використання чужих ідей без належного цитування або свідоме замовчування важливих обставин суперечить етичним стандартам і може завдати шкоди не лише репутації науковця, а й професійній спільноті загалом.

Акцентуйте увагу на необхідності збереження незалежності суджень у процесі написання публікацій. Наукова робота бухгалтера чи аудитора не повинна бути інструментом задоволення приватних інтересів або комерційного впливу. Особливої уваги потребує дотримання прозорості у питанні авторства: кожен учасник наукового процесу має бути належним чином визнаний відповідно до його внеску в роботу.

Усвідомте, що наукова діяльність у сфері обліку, аналізу та аудиту має ґрунтуватися на доказах, бути логічно обґрунтованою та прозорою щодо методів дослідження. Водночас важливо не лише дотримуватися стандартів публікаційної етики, а й активно сприяти їх поширенню у професійному середовищі, формуючи культуру відповідального ставлення до знань.

Важливо усвідомити, що недотримання етичних вимог у наукових публікаціях у сфері обліку та аудиту підриває довіру до результатів досліджень, знижує авторитет професії, а також може мати юридичні й репутаційні наслідки. Саме тому етика наукової комунікації є важливою складовою професійної доброчесності та невід'ємною частиною професійної компетентності бухгалтера й аудитора.

Практичні завдання

Завдання 1. Копіювання без посилань

Студент готує курсову роботу з аналізу фінансової звітності підприємства. Під час написання аналітичного розділу він без змін вставляє таблиці та текст з чужої наукової статті, не зазначаючи джерело.

Завдання:

Проаналізуйте, яке саме порушення академічної доброчесності відбулося.

Які наслідки це може мати як для студента, так і для загальної довіри до наукових робіт у сфері обліку?

Завдання 2. Один матеріал – дві роботи

Після проведення виробничої практики студент використовує ті самі результати в двох різних роботах: спочатку в звіті з практики, а потім – у магістерській роботі, не вказуючи, що ці дані вже використовувалися.

Завдання:

Чи є це порушенням академічної доброчесності?

Як правильно було б вчинити в подібній ситуації?

Завдання 3. Дані заради гіпотези

Молодий дослідник у галузі бухгалтерського обліку змінює окремі показники у фінансових таблицях, щоб підтвердити свою гіпотезу, оскільки реальні дані не дають бажаного результату.

Завдання:

Який вид академічної недоброчесності має місце в цьому випадку?

Які можуть бути етичні, професійні та юридичні наслідки такої дії?

Завдання 4. Рецензент – знайомий науковець

Аспірант подає статтю до фахового журналу з обліку. Він домовляється з колишнім науковим керівником, щоб той став анонімним рецензентом статті, попри існуючий конфлікт інтересів.

Завдання:

Чи є це порушенням академічної етики?

Як має діяти редакція журналу в подібних випадках?

Завдання 5. Перефразований плагіат

Студент знайшов у відкритому доступі цікаве дослідження про податкову оптимізацію. Він використовує велику частину висновків із цього джерела, перефразовуючи речення, але не вказує посилання.

Завдання:

Чи є це плагіатом, якщо текст переписано іншими словами?

Яких правил академічної доброчесності було порушено, і як їх уникнути?

Контрольні запитання

1. Що таке академічна доброчесність у контексті наукових досліджень?
2. Які основні принципи академічної доброчесності виділяють у науковому середовищі?
3. Якими нормативно-правовими актами регулюється академічна доброчесність в Україні, зокрема у закладах вищої освіти?
4. Які форми академічної недоброчесності є найбільш поширеними у сфері обліку, аналізу та аудиту?
5. Які етичні вимоги пред'являються до наукових публікацій у професійній сфері бухгалтера, аналітика та аудитора?
6. Якими можуть бути наслідки порушення академічної доброчесності для фахівця в галузі обліку, аналізу та аудиту?

ТЕСТИ

1. Що таке академічна доброчесність?

- а) Система етичних принципів, що регулює наукову діяльність;
- б) Процес перевірки фактів в наукових дослідженнях;
- в) Нормативний акт, що визначає академічні стандарти.

2. Яка з перелічених проблем є актуальною в умовах інформаційного суспільства?

- а) Порушення авторських прав;

- б) Недолік наукових джерел;
- в) Відсутність відкритих досліджень.

3. Яке з перерахованих порушень є прикладом плагіату в наукових дослідженнях?

- а) Використання чужих ідей без належного посилання;
- б) Створення нових теорій на основі наукових фактів;
- в) Використання власних ідей в інших дослідженнях.

4. Що означає фабрикація в контексті наукових досліджень?

- а) Використання перевірених джерел для обґрунтування результатів;
- б) Створення неіснуючих даних чи фактів;
- в) Визначення авторства чужих досліджень.

5. Який документ регулює академічну доброчесність в Україні?

- а) Кодекс академічної доброчесності НАЗЯВО;
- б) Закон України «Про науку»;
- в) Конституція України.

6. Яке порушення є прикладом фабрикації в обліку?

- а) Створення неіснуючих рахунків дебіторської заборгованості;
- б) Використання статистичних даних без перевірки;
- в) Підготовка звіту з фінансовими даними без аналізу.

7. Які етичні стандарти забезпечують академічну доброчесність?

- а) Достовірність результатів та відсутність маніпуляцій з даними;
- б) Використання старих результатів без оновлення;
- в) Підписання угод між дослідниками.

8. Яке порушення є прикладом фальсифікації в обліку?

- а) Зміна даних у фінансових звітах для досягнення бажаного результату;
- б) Невірне зазначення авторства в науковій статті;
- в) Використання неіснуючих джерел.

9. Що таке self-plagiarism?

- а) Використання результатів попереднього дослідження без зазначення, що це вже було опубліковано;
- б) Порушення норм академічного письма;
- в) Невірне посилання на джерела.

10. Які документи регулюють питання академічної доброчесності на міжнародному рівні?

- а) Європейський кодекс дослідницької доброчесності;
- б) Конституція Європейського Союзу;
- в) Європейська декларація прав людини.

11. Яка відповідальність за порушення академічної доброчесності встановлена в Україні?

- а) Втрата ліцензії на викладання та наукову діяльність;
- б) Встановлення штрафів для порушників;
- в) Лише обмеження доступу до наукових публікацій.

12. Яка мета етичних стандартів у наукових дослідженнях?

- а) Забезпечити відкритість до рецензування та критики;
- б) Зменшити кількість наукових публікацій;

в) Встановити чіткі правила для написання дисертацій.

13. Який з документів не регулює академічну доброчесність в Україні?

- а) Закон України «Про вищу освіту»;
- б) Етичний кодекс ученого України;
- в) Наказ Міністерства освіти і науки «Про авторське право».

14. Що таке плагіат у сфері обліку та аудиту?

- а) Копіювання результатів фінансових аналізів без належного посилання;
- б) Підготовка фінансових звітів за допомогою старих методів;
- в) Перевірка фінансових документів на відповідність стандартам.

15. Який документ визначає вимоги до оформлення дисертацій?

- а) Наказ Міністерства освіти і науки України № 40;
- б) Закон України «Про вищу освіту»;
- в) Кодекс академічної доброчесності.

ТЕМА 8 ЗАПОБІГАННЯ АКАДЕМІЧНІЙ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА, АНАЛІТИКА ТА АУДИТОРА

Мета: сформувати розуміння важливості дотримання принципів академічної доброчесності у професійній сфері бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту; ознайомити з основними формами академічної недоброчесності, причинами їх виникнення та дієвими механізмами запобігання; розвинути здатність ідентифікувати та протистояти неетичній поведінці в науковій та професійній діяльності.

Питання для обговорення:

1. Основні причини виникнення академічної недоброчесності у сфері обліку, аналізу та аудиту.
2. Механізми запобігання академічної недоброчесності в освітній та професійній діяльності бухгалтера, аудитора й аналітика.

Ключові терміни та поняття: академічна доброчесність, академічна недоброчесність, фальсифікація, фабрикація, самоплагіат, конфлікт інтересів, професійна етика, верифікація даних, етична експертиза, комплаєнс.

Методичні рекомендації до вивчення теми

Опрацювання *першого питання* має бути спрямовано на виявлення та аналіз основних причин виникнення академічної недоброчесності у сфері обліку, аналізу та аудиту. Чітко усвідомте, що академічна недоброчесність – це не просто порушення етичних норм, а комплекс причин, що мають як особистісний, так і системний характер.

У ході опрацювання питання детально розгляньте внутрішні та зовнішні фактори, які стимулюють недоброчесну поведінку. Акцентуйте увагу на таких

ключових причинах: тиск з боку роботодавців або клієнтів, що вимагають певних результатів; недостатній рівень професійної підготовки та усвідомлення етичних стандартів; конкуренція у науковій та професійній діяльності, що призводить до прагнення досягти успіху будь-якою ціною; а також брак чітких нормативно-правових механізмів контролю та відповідальності.

Усвідомте, що часто академічна недоброчесність виникає через поєднання особистих факторів, таких як амбіції, страх перед невдачею, нестача часу, та системних проблем, серед яких – недостатня культура доброчесності у навчальних закладах і професійних колах.

Важливо усвідомити, що розуміння причин академічної недоброчесності є ключовим кроком для розробки ефективних механізмів її запобігання. Тільки комплексний підхід, що включає підвищення освітнього рівня, посилення етичної культури, а також удосконалення нормативно-правового регулювання, може знизити ризики порушень та підвищити рівень довіри у сфері обліку, аналізу та аудиту.

Опрацювання *другого питання* має бути спрямовано на всебічне вивчення та впровадження ефективних механізмів запобігання академічній недоброчесності в освітній та професійній діяльності бухгалтера, аудитора й аналітика. Чітко усвідомте, що лише системний підхід до запобігання порушенням етичних норм і академічної доброчесності здатен забезпечити довгострокове підвищення якості наукових досліджень, обліку та аудиторських послуг, а також захистити репутацію професії.

У ході опрацювання питання детально розгляньте різні рівні та форми контролю, починаючи з освітнього середовища. Акцентуйте увагу на тому, що формування культури академічної доброчесності слід починати ще на етапі навчання. Важливо організовувати систематичне навчання студентів і молодих спеціалістів із засад етики, методів правильного цитування, а також наслідків порушень академічної доброчесності. Це включає тренінги, лекції, семінари та практичні заняття, які розкривають як теоретичні, так і практичні аспекти доброчесності в професійній сфері обліку, аналізу та аудиту.

Усвідомте, що важливу роль відіграють сучасні технології: спеціалізовані програмні засоби для виявлення плагіату, системи електронного навчання і контролю, а також інструменти для перевірки достовірності фінансових і аудиторських даних. Впровадження таких технологій значно підвищує прозорість і підзвітність, що робить складні маніпуляції з інформацією практично неможливими.

Важливо усвідомити, що на професійному рівні механізми запобігання академічній недоброчесності мають бути закріплені нормативно-правовими актами, етичними кодексами та професійними стандартами, які зобов'язують бухгалтерів, аудиторів і аналітиків дотримуватися високих стандартів чесності і відповідальності. Створення ефективних процедур контролю, внутрішнього аудиту та систем зворотного зв'язку допомагає виявляти і попереджати можливі порушення.

Акцентуйте увагу на важливості формування відповідальної професійної спільноти, де підтримка та взаємний контроль колег сприяють поширенню

добросесної поведінки. Усвідомте, що мотивація фахівців дотримуватися етичних норм підсилюється завдяки позитивному прикладу керівництва, прозорим правилам та можливості постійного професійного розвитку.

Крім того, важливо розуміти роль самоконтролю і самооцінки в запобіганні академічній недобросесності. Професіонали повинні регулярно оцінювати свої дії з позиції етики та відповідальності, а також оновлювати знання у сфері нормативних вимог і етичних стандартів.

Таким чином, комплексне застосування освітніх, технологічних, нормативних та соціальних механізмів створює надійний фундамент для запобігання академічній недобросесності, забезпечуючи надійність, об'єктивність і високу якість наукових і професійних результатів у сфері обліку, аналізу та аудиту.

Практичні завдання

Завдання 1: Плагіат у кваліфікаційній роботі студента

Студент під час підготовки кваліфікаційної роботи використав великі фрагменти наукових статей без належного посилання на джерела.

Як викладач і майбутній професіонал, які заходи слід вжити для запобігання таких випадків у майбутньому? Які наслідки можуть бути у разі порушення академічної добросесності для кар'єри бухгалтера?

Завдання 2: Маніпуляції з аудиторськими висновками

Аудиторська фірма виявила, що один із аудиторів подав звіт із завідомо недостовірними даними, щоб приховати порушення клієнта.

Які механізми професійної етики і внутрішнього контролю допоможуть запобігти таким діям? Як слід діяти у разі виявлення порушення?

Завдання 3: Порушення етичних норм під час фінансового аналізу

Аналітик отримав завдання підготувати звіт, у якому потрібно приховати деякі негативні фінансові показники компанії. Як аналітик може діяти, щоб зберегти професійну добросесність? Які методи запобігання подібним випадкам існують у професійній діяльності?

Завдання 4: Відсутність знань про академічну добросесність серед молодих спеціалістів

Молодий бухгалтер не знає основних принципів академічної добросесності і часто використовує чужі розробки без посилання. Як організація може забезпечити належний рівень обізнаності та виховання культури добросесності серед працівників? Які освітні та профілактичні заходи є найбільш ефективними?

Завдання 5: Використання технологій для запобігання академічній недобросесності

Професійна аудиторська компанія планує впровадити програмне забезпечення для виявлення плагіату та контролю якості звітів. Які переваги та

можливі ризики має така ініціатива? Як це вплине на культуру доброчесності у колективі?

Контрольні запитання

1. Які основні чинники сприяють виникненню академічної недоброчесності у сфері обліку, аналізу та аудиту?
2. Яким чином тиск з боку роботодавців або конкурентне середовище впливають на ризики академічної недоброчесності у професії бухгалтера, аудитора чи аналітика?
3. Які найпоширеніші форми академічної недоброчесності зустрічаються у наукових дослідженнях і публікаціях у сфері обліку та аудиту?
4. Які механізми внутрішнього контролю в організаціях допомагають запобігти академічній недоброчесності серед бухгалтерів, аналітиків та аудиторів?
5. Яку роль відіграють освітні програми і тренінги у формуванні культури академічної доброчесності у майбутніх фахівців обліку і аудиту?
6. Як застосування технологій і програмних засобів може сприяти виявленню та запобіганню академічній недоброчесності в професійній діяльності?

ТЕСТИ

- 1. Що є основною метою фінансової звітності?**
 - а) Підвищення податкового навантаження підприємства;
 - б) Надання достовірної інформації користувачам для ухвалення рішень;
 - в) Приховування збитків компанії.
- 2. Який стандарт встановлює правила складання фінансової звітності на міжнародному рівні?**
 - а) МСФЗ;
 - б) НП(С)БО;
 - в) Кодекс професійної етики.
- 3. Який принцип фінансової звітності передбачає уникнення завищення прибутків?**
 - а) Принцип прозорості;
 - б) Принцип обачності;
 - в) Принцип незалежності.
- 4. Хто несе відповідальність за незалежну оцінку фінансової звітності компанії?**
 - а) Головний бухгалтер;
 - б) Фінансовий директор;
 - в) Аудитор.
- 5. Що є основним документом, що регулює професійну етику бухгалтерів?**
 - а) Кодекс етики професійних бухгалтерів IFAC;
 - б) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

в) Податковий кодекс України.

6. Який принцип професійної етики забороняє викривлення фінансової інформації?

- а) Конфіденційність;
- б) Чесність;
- в) Професійна компетентність.

7. Яка відповідальність може бути застосована до бухгалтера за приховування доходів компанії?

- а) Адміністративна;
- б) Кримінальна;
- в) Усі перелічені варіанти.

8. Який принцип аудиту передбачає критичне ставлення до фінансових даних?

- а) Принцип конфіденційності;
- б) Принцип професійного скептицизму;
- в) Принцип об'єктивності.

9. Який кодекс регулює поведінку аудиторів в Україні?

- а) Кодекс професійної етики аудиторів України;
- б) Податковий кодекс;
- в) Цивільний кодекс.

10. Що регулюють Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО)?

- а) Порядок ведення бухгалтерського обліку та складання звітності;
- б) Методологію проведення аудиту;
- в) Вимоги до складання бізнес-планів.

11. Яка компанія стала прикладом фінансового шахрайства у 2001 році?

- а) Amazon;
- б) Google;
- в) Enron.

12. Який стандарт регламентує методику перевірки фінансової звітності?

- а) МСФЗ;
- б) МСА;
- в) НП(С)БО.

13. Який принцип аудиту передбачає ведення детального документування перевірки?

- а) Прозорість;
- б) Конфіденційність;
- в) Документування.

14. Яке покарання може отримати аудитор за надання неправдивого аудиторського висновку?

- а) Позбавлення ліцензії;
- б) Усне зауваження;
- в) Підвищення зарплати.

15. Що з переліченого не є принципом етики бухгалтера?

- а) Об'єктивність;
- б) Непрофесійність;
- в) Конфіденційність.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ТЕМА 1 ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Питання для самостійного опрацювання

1. Становлення бухгалтерського обліку як науки.
2. Еволюція елементів методу бухгалтерського обліку.
3. Світові бухгалтерські школи та їх внесок у розвиток обліку.

Завдання для самостійної роботи

1. Знайдіть і выпишіть кілька висловлювань видатних учених про науку і наукове знання.

2. Наукові знання – результат наукової діяльності, цілісна система перевірених практикою знань, що відзначаються достовірністю, логічністю, практичністю, істинністю та обґрунтованістю. Як ви розумієте ці основні характеристики наукових знань? Підберіть синоніми до цих понять.

3. Складіть рейтинг функцій наук, починаючи від найважливішої, на вашу думку.

4. Ознайомтесь з еволюцією становлення бухгалтерського обліку як науки та знайдіть відповіді на такі питання (URL: <http://surl.li/vcrml>):

- Що таке бухгалтерський облік?
- Які цілі бухгалтерського обліку?
- Чому сьогодні при переході до ринкових відносин зростає інтерес до цієї науки з боку облікових працівників, підприємців та інших учасників ринку?

5. Охарактеризуйте основні елементи методу бухгалтерського обліку.

№ з/п	Назва елемента методу	Сутність елемента методу бухгалтерського обліку
1	Документування	
2	Інвентаризація	
3	Оцінка	
4	Калькулювання	
5	Рахунки	
6	Подвійний запис	
7	Баланс	
8	Звітність	

6. Підготуйте есе на одну із запропонованих тем:

- Закономірності та тенденції розвитку бухгалтерського обліку як науки.
- Сучасні пріоритетні напрями наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку.
- Проблема рівнів наукового пізнання в сучасній методології науки.
- Актуальні проблеми науки ХХІ ст.

ТЕМА 2 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для самостійного опрацювання

1. Актуальні напрямки наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку.
2. Облікові теорії та їх значення для бухгалтерської практики.
3. Наукова інтерпретація та розвиток методології бухгалтерського обліку.

Завдання для самостійної роботи

1. Оберіть пріоритетний для себе напрям для наукового дослідження у сфері бухгалтерського обліку. Обґрунтуйте свій вибір і актуальність наукової розробки обраної проблеми.

2. Візьміть до уваги той факт, що актуальність наукового дослідження визначається тим, чи будуть його результати сприяти вирішенню конкретних практичних завдань або усуненню існуючих теоретичних суперечностей у галузі бухгалтерського обліку загалом або в її окремих ділянках. Сформуйте задум наукового дослідження.

3. Окрім методів, у процесі здійснення дослідницького пошуку дослідник спирається на визначені ним принципи (від лат. *principium* – основа, засада). Традиційно виокремлюють такі основні принципи наукового дослідження: принцип науковості, принцип цілісності, принцип системності, принцип систематичності. Яких ще, на вашу думку, принципів має дотримуватися дослідник у своєму пошуку? Доповніть поданий перелік, ураховуючи розуміння важливості для науки достовірних результатів і чеснот дослідницького пошуку.

4. Здатність генерувати ідеї – одна з найцінніших якостей учених, дослідників і успішних людей взагалі. Результати наукової діяльності залежать не лише від поставлених завдань і характеру наукового пошуку, а й від рис особистості. Якими якостями творчого розуму, на вашу думку, мають володіти справжні вчені? Складіть перелік чеснот і здібностей, якими, на вашу думку, має володіти сучасний науковець.

5. Розробіть пам'ятку для науковця-початківця з порадами щодо раціональної організації наукового дослідження.

6. Підготуйте есе на одну із запропонованих тем:

- Етика та раціональність у науковому дослідженні.
- Розвиток творчих здібностей і конструктивного мислення дослідника.

ТЕМА 3 НАУКОВА ПРОБЛЕМА. ВИБІР ТЕМИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА І ПРЕДМЕТА. ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ Й ЗАВДАНЬ

Питання для самостійного опрацювання

1. Вплив економічних законів на наукові проблеми в бухгалтерському обліку.
2. Стан та перспективні напрями наукових досліджень з обліку і

аудиту.

3. Тенденції наукових досліджень з бухгалтерського обліку в Україні та зв'язок їх зі стратегічними цілями країни.

4. Взаємозв'язок предмета і об'єкта в обліку та аудиті.

Завдання для самостійного виконання

1. Наведіть 3-4 приклади формулювання сучасних наукових проблем обліку і аудиту. Спрогнозуйте позитивні наслідки їх вирішення. Запропонуйте власний варіант розв'язання однієї з цих наукових проблем.

2. Запропонуйте 2-3 теми наукових досліджень з урахуванням методики формулювання, своїх наукових пріоритетів і принципу загальнооекономічної ефективності. За кожною темою сформулюйте мету та передбачувані наукові результати дослідження. Обґрунтуйте актуальність для сьогодення та практичну значущість дослідження, вкажіть можливі зацікавлені організації та особи.

3. Виділіть об'єкт і предмет дослідження, орієнтуючись на запропоновані теми:

Тема наукового дослідження	Об'єкт наукового дослідження	Предмет наукового дослідження
Формування облікової політики підприємства – важлива складова бухгалтерського обліку		
Роль бухгалтерського обліку в системі управління промисловим підприємством		
Проблеми та перспективи розвитку аудиту в Україні та підвищення якості аудиторської діяльності		
Шляхи вдосконалення організації обліку виробничих запасів підприємства з використанням сучасних інформаційних систем		

4. Зазвичай завдання наукового дослідження робляться у формі перерахування, починаючи зі слів дії. Наприклад, *дослідити, порівняти, встановити взаємозв'язок* тощо. Продовжте цей перелік, занотуйте його, щоб використати його згодом у своїй кваліфікаційній роботі.

ТЕМА 4 ПРОГРАМА І ПЛАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ. СТРУКТУРА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Питання для самостійного опрацювання

1. Вимоги до формування програми наукового дослідження та їх характеристика: теоретико-методологічна обґрунтованість, структурна повнота, логічна послідовність усіх елементів програми, гнучкість програми.

2. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження. Методика написання і змістове наповнення структурних складових кваліфікаційної

роботи магістра.

3. Напрями наукового пошуку, стратегія і тактика наукових досліджень у сфері обліку і аудиту.

Завдання для самостійного виконання

1. Ознайомтесь із вимогами ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання (URL: https://library.znu.edu.ua//site/obyavlenia/3659_3008-2015.pdf).

2. Згідно з обраною вами тематикою кваліфікаційного дослідження здійсніть постановку наукової проблеми, окресліть загальний задум і сформулюйте робочу гіпотезу. Укладіть перелік питань, на які необхідно відповісти в процесі дослідження. Складіть попередній план розробки теми, враховуючи реальні можливості його виконання.

3. Здійсніть пошук (через Google Академія, сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського) наукових праць із досліджуваної тематики. Сформууйте архів публікацій за останні 5 років.

4. Знайдіть цитати і подайте в таблиці визначення або трактування сутності облікової категорії за темою наукового дослідження. У кінці таблиці зробіть короткий висновок.

Рік публікації	Автор (-и)	Визначення досліджуваної облікової категорії
...		

5. Здійсніть аналіз нормативно-правової бази, що регулює питання з теми дослідження. Проаналізуйте чинні постанови, розпорядження, кодекси, накази тощо і, використовуючи комбінацію клавіш *CTRL+F*, здійсніть по тексту пошук ключового терміну (об'єкта дослідження).

Для пошуку використовуйте офіційний вебпортал парламенту України (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>).

ТЕМА 5 МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Питання для самостійного опрацювання

1. Становлення методології бухгалтерського обліку. Найбільш поширені методологічні підходи до бухгалтерського обліку.

2. Особливості методології та організації наукових досліджень в обліку і аудиті.

3. Прагматика та проблематика методології виконання облікових досліджень.

4. Метод бухгалтерського обліку як сукупність способів і прийомів.

5. Системний підхід до дослідження облікових проблем.

6. Особливості методів опитування й експерименту та їх застосування в аудиті.

Завдання для самостійної роботи

1. Оцініть основні та найбільш відомі методи дослідження на предмет їх відповідності й адаптивності до вирішення облікових проблем та обґрунтуйте можливі напрями подальших наукових досліджень з їх використанням (метод дедукції, метод індукції, практичний (прикладний, прагматичний) метод, науковий метод).

2. Охарактеризуйте специфічні методи дослідження, які застосовуються в обліку як самостійній прикладній науці.

№ з/п	Назва методу	Характеристика методу
1		
2		
...		

3. Наведіть приклади різних видів спостережень, які використовуються в наукових дослідженнях з бухгалтерського обліку.

4. Наукове дослідження передбачає багато різних видів діяльності, серед яких пошук проблеми, аналіз фактів, порівняльний аналіз даних, ознайомлення з інформаційними джерелами, аналіз інформації, аналіз законодавчих документів, систематизація інформації, інтерв'ювання, систематичні спостереження, експериментування, проектування, моделювання, експертне оцінювання, оформлення результатів тощо. Оберіть і занотуйте, що з переліченого ви можете використати для розв'язання раніше обраної вами проблеми дослідження. Ви як дослідник доповніть цей перелік.

5. Наведіть у табличній формі види та приклади джерел інформації для наукових досліджень з обліку і аудиту.

ТЕМА 6 ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Питання для самостійного опрацювання

1. Види письмових робіт наукового стилю.
2. Методика написання інформативного реферату.
3. Алгоритм написання анотації до наукової статті.
4. Рецензія як вторинний жанр наукового стилю. Методика написання рецензії на наукову статтю.
5. Методика підготовки наукової доповіді.
6. Методика написання тез доповіді.
7. Методика написання наукової статті.

Завдання для самостійного виконання

1. Напишіть анотацію до однієї із запропонованих нижче наукових статей. Проаналізуйте обрану статтю за кількістю та влучністю використаних в ній цитат, за правильністю оформлення посилань.

– Сутність облікової політики підприємства за умови гармонізації

системи бухгалтерського обліку та звітності. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3251/3174>

– Передумови впровадження бухгалтерського обліку соціальної відповідальності: ключові аспекти та виклики для підприємств. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3917/3840>

– Переваги діджиталізації в обліку для підприємств. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3782/3705>

– Розвиток інформаційних технологій в Україні та їх інтегрування у сфері бухгалтерського обліку. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3806/3727>

2. Напишіть статтю, надавши виклад наукової проблеми на одну із запропонованих тем (обсяг 6-8 сторінок):

– Проблеми та напрямки вдосконалення національних положень стандартів бухгалтерського обліку в Україні.

– Податковий аудит в умовах цифровізації: сучасний стан, проблеми, перспективи.

– Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ.

– Відображення людського капіталу в обліковому процесі підприємства.

– Бухгалтерський облік в країнах Європейського Союзу.

3. Напишіть тези доповіді на Міжнародну студентську науково-практичну конференцію «Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки», що буде працювати за такими секціями (на вибір) (обсяг 2-3 сторінки):

– Удосконалення теорії обліку в умовах глобалізації економіки.

– Стан, тенденції та перспективи розвитку обліку і звітності.

– Теоретико-методологічні передумови гармонізації системи фінансового обліку та звітності.

– Управлінський облік і контроль через призму філософії конструктивізму.

– Аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.

– Науково-практичне обґрунтування впровадження інформаційних технологій в обліку, аналізі та контролі.

– Проблеми обліку, контролю і аналізу: інституціональний аспект.

– Регіональні і глобальні проблеми розвитку економіки.

4. Ознайомтесь із прикладами оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел з урахуванням ДСТУ 8302:2015 Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання (URL: <https://library.znu.edu.ua/2018/priklady-26-11-18-converted.pdf>). Відформатуйте список запропонованих джерел згідно з вимогами стандарту.

– Барановська Т. В. Облікова політика: рівні, суб'єкти, складові Вісник ЖДТУ Серія «Економічні науки» 2013 № 3 С 18–26.

– Лучик Г. М. Облікова політика як інструмент формування обліково-аналітичної інформації в управлінні Ефективна економіка 2015 № 12.

– Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV (зі змінами і доповненнями).

- Кулик В. А. Облікова політика підприємства: набутий досвід та перспективи розвитку монографія Полтава РВВ ПУЕТ 2014 373 с.
- Облік і аудит навч. посібник Н. П. Банера, Л. О. Гелей, С. М. Пилипенко, В. П. Мороз за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Скаско. Львів : Растр-7 2017. 504 с.
- Тимощенко Ю. М. Облікова оцінка вартості активів у системі управління підприємством автореф. дис. канд. екон. наук 08.00.09 Одеса Одеський національний економічний університет 2019 22 с.
- Супрунова І. В. Принципи управлінського обліку в казначействі банку в умовах змін Ефективна економіка 2020 № 4 http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_4_80

ТЕМА 7 АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ З ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ

Питання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте принципи академічної доброчесності та їх вплив на якість наукових досліджень.
2. Проаналізуйте, які нормативно-правові акти в Україні та на міжнародному рівні регулюють академічну доброчесність.
3. Оцініть ризики порушення академічної доброчесності в сфері обліку та аудиту та їх можливі наслідки для професіоналів.

Завдання для самостійного виконання

1. Ознайомтесь із Кодексом академічної доброчесності Запорізького національного університету. Акцентуйте увагу на принципах і нормах етики та академічної доброчесності, яких необхідно дотримуватися здобувачеві вищої освіти як учаснику освітнього процесу, на відповідальності за їх порушення. (URL: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem_chnoyi_dobrochesnost_.pdf)

2. Аналіз бухгалтерського звіту

Ситуація: в бухгалтерії підприємства було виявлено, що деякі показники фінансового звіту були подані в такому вигляді, що викликали сумніви в їх достовірності. З'ясувалося, що ці дані були скопійовані з фінансового звіту іншого підприємства, що знаходиться у публічному доступі. При цьому звіт не містить посилань на джерело інформації.

Запитання: Який тип порушення мав місце в даній ситуації? Чи є це плагіатом, фальсифікацією чи самоплагіатом? Поясніть свою відповідь.

3. Порівняння аудиторських звітів

Ситуація: аудитор, проводячи аудит фінансової звітності компанії, помітив, що частина висновків у новому звіті є майже точно скопійованими з попереднього аудиторського висновку, який він сам писав рік тому для іншої компанії, при цьому у звіті не було зазначено, що це попередній матеріал.

Запитання: Що сталося у даному випадку? Який тип порушення має місце: плагіат, фальсифікація чи самоплагіат? Аргументуйте відповідь.

4. Перевірка коректності використання даних

Ситуація: під час проведення аналізу фінансових показників підприємства, аудитори виявили, що для оцінки деяких важливих фінансових результатів були використані дані, які були змінені без відповідного пояснення. Всі ці зміни були внесені без вказівки на те, що дані було змінено для коригування результатів.

Запитання: Який тип порушення мав місце: плагіат, фальсифікація чи самоплагіат? Обґрунтуйте, чому це порушення відноситься саме до цього типу.

5. Виявлення фальсифікації в аудиторському висновку

Ситуація: аудитор в процесі перевірки фінансової звітності знайшов, що одна з компаній внесла у фінансовий звіт неправдиві дані про доходи, щоб збільшити фінансові показники для залучення інвестицій. Всі ці зміни не були вказані в обґрунтуванні звіту.

Запитання: Який тип порушення мав місце: плагіат, фальсифікація чи самоплагіат? Обґрунтуйте свою відповідь.

6. Оцінка коректності використання інформації в аналізі

Ситуація: під час аналізу фінансових результатів компанії було виявлено, що всі ключові показники для звітного періоду були взяті зі звітів попереднього року без будь-яких оновлень чи пояснень щодо змін у діяльності підприємства.

Запитання: Що можна сказати про дане використання інформації? Це плагіат, фальсифікація чи самоплагіат? Поясніть вашу думку.

7. Порушення авторських прав на використані дані

Ситуація: при складанні фінансового звіту компанії бухгалтер використав готову презентацію, яку він знайшов у відкритих джерелах. Презентація містила аналіз економічних показників, і бухгалтер вирішив вставити ці дані без вказівки авторства.

Запитання: Яке порушення мало місце в цьому випадку? Чи є це плагіатом, фальсифікацією чи самоплагіатом? Поясніть, чому саме цей тип порушення є правильним.

8. Самоплагіат у фінансовому аналізі

Ситуація: бухгалтер, який працює на підприємстві, при складанні звіту за новий фінансовий період використав частину аналізу, який він вже підготував для аналогічного звіту за попередній період. Він не зазначив, що ці розрахунки були використані раніше, і не вказав, що це вже було представлено у звіті іншого року.

Запитання: Яким порушенням є використання цього матеріалу? Поясніть, чому це самоплагіат, і як це впливає на достовірність фінансового аналізу. Чи повинна компанія вказувати, що матеріал був використаний повторно?

9. Невірне зазначення авторства в аудиторському звіті

Ситуація: аудитор, проводячи аудит компанії, використовував методи та рекомендації з попереднього аудиторського звіту, який він підготував для іншої компанії. Однак у новому звіті не було вказано, що ці методи були використані з попереднього звіту, і читачі сприйняли їх як оригінальні.

Запитання: Яке порушення авторських прав мало місце в даній ситуації? Чи можна вважати це порушенням правил наукової доброчесності та

професійної етики в аудиторській діяльності? Як слід було б діяти для уникнення подібних ситуацій?

ТЕМА 8 ЗАПОБІГАННЯ АКАДЕМІЧНІЙ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БУХГАЛТЕРА, АНАЛІТИКА ТА АУДИТОРА

Питання для самостійного опрацювання

1. Проаналізуйте скандали, пов'язані з порушенням професійних стандартів (наприклад, Enron, WorldCom) і їхній вплив на аудиторську діяльність.
2. Дослідіть роль регуляторних органів у забезпеченні прозорості фінансової звітності та аудиту.
3. Оцініть, як технології (наприклад, блокчейн, штучний інтелект) можуть сприяти підвищенню достовірності фінансової звітності та запобіганню шахрайству.

Завдання для самостійного виконання

1. Дослідіть один із міжнародних або національних стандартів бухгалтерського обліку (МСФЗ, НП(С)БО) та підготуйте короткий аналіз його ролі в забезпеченні прозорості фінансової звітності.
2. Ознайомтеся з реальними кейсами фінансових махінацій (наприклад, скандали Enron, WorldCom, Wirecard) та проаналізуйте причини, які призвели до цих подій, а також їхній вплив на економіку та довіру до фінансової звітності.
3. Проаналізуйте Кодекс етики професійних бухгалтерів (IFAC) або Кодекс професійної етики аудиторів України та наведіть реальні або змодельовані приклади ситуацій, коли дотримання або порушення його принципів вплинуло на фінансову звітність компанії.
4. Підготуйте коротку доповідь про те, як незалежність та професійний скептицизм аудитора допомагають запобігати маніпуляціям у фінансовій звітності. Наведіть приклади з практики.
5. Опишіть можливу ситуацію, у якій бухгалтер або аудитор стикається з етичною дилемою (наприклад, тиск керівництва щодо маніпулювання звітністю). Запропонуйте варіанти вирішення цієї ситуації відповідно до професійних стандартів та етичного кодексу.
6. Дослідіть поняття «конфлікт інтересів» у сфері аудиту. Наведіть приклади його виникнення та способи його уникнення відповідно до Міжнародних стандартів аудиту.
7. Розробіть короткий план заходів щодо запобігання корупції та шахрайству в роботі бухгалтерії підприємства, враховуючи професійні стандарти та кодекси етики.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ТА АКТУАЛІЗАЦІЇ ЗНАНЬ

1. Генезис наукознавства.
2. Сутність, структура та класифікація науки.
3. Наука: історичний аспект та сучасні пріоритети.
4. Етапи розвитку науки.
5. Значення курсу «Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність в обліку, аналізі та аудиті» для підготовки магістра.
6. Кадрове забезпечення наукових досліджень.
7. Особливості розвитку сучасного етапу науки.
8. Об'єкти та суб'єкти наукового дослідження.
9. Поняття та класифікація науки.
10. Сучасні наукові пріоритети України у сфері культури та мистецтва.
11. Інтеграція та диференціація в науці.
12. Організаційна структура наукових досліджень в Україні.
13. Наукове дослідження. Види наукових досліджень.
14. Місце ідеї та гіпотези в науковому дослідженні.
15. Закон, закономірність, теорія як елементи наукового пізнання.
16. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання.
17. Класифікація об'єктів наукового пізнання. Вимоги до класифікації.
18. Методологія, метод, методика в наукових дослідженнях.
19. Методологічний апарат наукового дослідження.
20. Теоретичні методи дослідження.
21. Емпіричні методи дослідження.
22. Загальнологічні методи дослідження.
23. Системний підхід у науці.
24. Гіпотетико-дедуктивний метод наукових досліджень.
25. Синтез і аналіз, особливості їх застосування.
26. Системний підхід як метод наукового дослідження.
27. Наукове пізнання: сутність, об'єкти, суб'єкти.
28. Методи наукового пізнання.
29. Процес проведення наукового дослідження.
30. Складання календарного плану дослідження.
31. Форми узагальнення результатів досліджень.
32. Представлення результатів наукового дослідження.
33. Наукова публікація.
34. Наукова монографія, наукова стаття, реферат.
35. Порядок практичного впровадження результатів дослідження.
36. Визначення ефективності наукового дослідження.
37. Вимоги до написання кваліфікаційної роботи.
38. Поняття «інформація». Її сутність, роль і типологія.
39. Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії.
40. Розрахунок економічної ефективності наукових досліджень.
41. Класифікація інформаційного забезпечення наукових досліджень.

42. Економічна інформація, її класифікація і призначення в науково-дослідному процесі.
43. Кодування економічної інформації та її використання в науково-дослідному процесі.
44. Фактографічна інформація та її використання в науково-дослідному процесі.
45. Носії економічної інформації та їх використання в науково-дослідному процесі.
46. Методика пошуку першоджерел.
47. Гіпотези та докази в наукових дослідженнях.
48. Наукові ступені та вчені звання за кордоном.
49. Підготовка наукових кадрів, вчені ступені та звання в Україні.
50. Ступенева освіта в Україні.
51. Що таке академічна доброчесність і чому вона є важливою у наукових дослідженнях?
52. Які принципи академічної доброчесності виділяють у сучасній науці?
53. Назвіть основні порушення академічної доброчесності.
54. У чому полягає відмінність між плагіатом і самоплагіатом?
55. Які види академічного шахрайства найбільш поширені в облікових дослідженнях?
56. Які інструменти використовуються для перевірки на плагіат у наукових роботах?
57. Як правильно здійснювати цитування та оформлення посилань на джерела інформації?
58. Чому фальсифікація та фабрикація даних є серйозним порушенням академічної доброчесності?
59. Які прояви недоброочесності можуть виникати у роботі бухгалтера?
60. Як недоброочесна поведінка може вплинути на якість аудиту?
61. Чому незалежність аудитора є ключовим етичним принципом?
62. Які механізми запобігання маніпуляціям із фінансовою звітністю ви знаєте?
63. Яким чином професійні кодекси етики регулюють доброчесність у роботі бухгалтера та аудитора?
64. Які наслідки може мати виявлення недоброочесності для підприємства та його репутації?
65. Які практичні кроки може здійснити бухгалтер чи аудитор для підтримання високого рівня професійної доброчесності?

ТЕСТИ

1. Термін «наука» означає:

- а) діяльність, спрямовану на здобуття нового знання;
- б) здобуті знання, які є основою наукового розуміння – результат діяльності для отримання нових знань;
- в) історично сформовану форму людської діяльності;
- г) усі відповіді правильні.

2. Важливими структурними елементами будь-якої науки є:

- а) категорії;
- б) терміни;
- в) поняття;
- г) усі відповіді правильні.

3. Ознаками науки є:

- а) наявність власних, особливих об'єктів спостереження;
- б) закони та принципи;
- в) сукупність можливих явищ і методів;
- г) усі відповіді правильні.

4. Під функцією науки необхідно розуміти:

- а) розвиток системи знань, яка сприятиме найбільш раціональній організації виробничих відносин і використанню виробничих сил в інтересах усіх членів суспільства;
- б) цілеспрямовану діяльність, яка має не перехідний і не випадковий характер, а загальнозакономірний;
- в) визначення послідовності вибору проблем для вирішення;
- г) закономірні зв'язки об'єктивної дійсності.

5. Характерними ознаками будь-якого наукового дослідження є:

- а) творчий характер і самостійність;
- б) новизна та унікальність;
- в) наступність знань і зв'язок з іншими науками;
- г) органічний зв'язок теорії та практики;
- г) усі відповіді правильні.

6. Наукові дослідження проводяться з метою:

- а) оптимізації процесу пізнання нових явищ;
- б) пояснення раніше невідомих фактів або виявлення неповноти застарілих способів пояснення відомих фактів;
- в) одержання обґрунтованих узагальнень, що є найефективнішим способом застосування отриманих знань у великій кількості відповідних ситуацій;
- г) усі відповіді правильні.

7. Організаційна початкова стадія наукового дослідження передбачає:

- а) пошук інформації;
- б) складання попереднього плану;
- в) визначення напрямку дослідження;
- г) вибір об'єкту дослідження.

8. Постановка проблеми передбачає:

- а) обґрунтування актуальності теми;
- б) побудова системи досліджень;
- в) розкриття концепції вирішення проблеми;
- г) виявлення прямих порушень.

9. Метою дослідження проблем із бухгалтерського обліку є:

- а) створення нових концепцій;
- б) розробка нових методик організації обліку;
- в) вирішення тих чи інших завдань теорії та практики бухгалтерського обліку;
- г) усі відповіді правильні.

10. Найбільш поширеними спостереженнями в економічних науках є:

- а) бухгалтерське та політичне;
- б) юридичне та статистичне;
- в) статистичне й бухгалтерське;
- г) бухгалтерське та економічне.

11. Які з указаних методів наукового дослідження належать до універсальних?

- а) спостереження;
- б) узагальнення;
- в) опитування;
- г) моделювання;
- г) прогнозування;
- д) усі відповіді правильні.

12. Які з указаних методів наукового дослідження належать до специфічних?

- а) вимірювання;
- б) узагальнення;
- в) метод експертних оцінок;
- г) моделювання;
- г) прогнозування;
- д) усі відповіді правильні.

13. Одним із важливих методів збору інформації є:

- а) опитування;
- б) анкетування;
- в) статистико-економічний метод;
- г) монографічний.

14. Основними прийомами обробки та аналізу статистичних даних є:

- а) групування;
- б) порівняння;
- в) аналіз;
- г) усі відповіді правильні.

15. Апробація результатів дослідження:

- а) обговорення;
- б) оприлюднення;
- в) експериментальне впровадження;
- г) усі відповіді вірні.

16. Наукова стаття – це:

а) наукова праця у вигляді книги, що містить повне або поглиблене дослідження однієї дослідницької проблеми чи теми, яка належить одному або декільком авторам;

б) кваліфікаційна наукова праця у вигляді спеціально підготовленого рукопису, що містить висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, а також характеризується єдністю змісту;

в) опубліковані в певному науковому чи науково-популярному журналі або збірнику наукових праць і структуровані результати авторського чи колективного дослідження;

г) стислі й конкретно викладені основні положення певного наукового дослідження (наукової позиції), які найчастіше доповідаються та друкуються на наукових конференціях;

г) науково-технічний документ, що містить систематизовані дані про науково-дослідну роботу, описує результати науково-технічного дослідження в невеликій та обмеженій кількості примірників.

17. Тези доповіді це:

- а) короткий виклад основних ідей і результатів дослідження;
- б) повний текст наукової роботи;
- в) список літератури;
- г) презентація для публічного виступу.

18. Академічна доброчесність це:

- а) дотримання етичних норм і принципів у науковій діяльності;
- б) копіювання чужих ідей без посилань;
- в) створення фальшивих даних;
- г) порушення авторських прав.

19. Плагіат це:

- а) самостійне створення оригінального дослідження;
- б) використання чужих ідей або текстів без належного посилання;
- в) зміна даних з метою їх покращення;
- г) вигадкування результатів дослідження.

20. Фальсифікація це:

- а) чесне представлення результатів дослідження;
- б) створення нових даних на основі експериментів;
- в) свідомо зміна або викривлення даних з метою введення в оману;
- г) публікація наукової статті у фаховому виданні.

♪ МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЗІ СКЛАДАННЯ АНОТАЦІЇ, РЕЦЕНЗІЇ, НАПИСАННЯ ТЕЗ І НАУКОВОЇ СТАТТІ

АНОТАЦІЯ

Анотування – процес створення коротких повідомлень про друкований твір (книга, стаття, доповідь тощо), які дозволяють зробити висновок про доцільність його більш докладного вивчення. При анотуванні враховується зміст твору, його призначення, цінність, спрямованість

Анотація – один із видів скороченої форми представлення наукового тексту; короткий виклад змісту книги, статті, розробки, звіту тощо. Анотація ідентифікує зміст документа, вона є змістовою моделлю документального джерела. Її призначення – привернути увагу читача, викликати читацький інтерес завдяки викладенню суті дослідження за допомогою мінімальної кількості мовних засобів.

Вимоги до змісту анотації:

- 1) Вихідні дані статті (повна назва статті, видання, рік, ПІБ автора, його посада/науковий ступінь).
- 2) Оцінка глибини й актуальності теми.
- 3) Стислий виклад позиції автора.
- 4) Аналіз особливостей стилю автора (доступність, науковість тощо).
- 5) Висловлення власного ставлення до суті досліджуваної проблеми й оцінка позиції автора.
- 6) Висновок.

Анотація повинна мати лаконічну, конкретну форму, але при цьому давати змістовну характеристику публікації без другорядної інформації.

Обсяг її зазвичай не повинен перевищувати 500-600 знаків.

Не рекомендується в анотації наводити цитати з тексту.

РЕЦЕНЗІЯ

Наукова рецензія – один із найважливіших елементів наукової комунікації, бо така комунікація передбачає не тільки отримання й розвиток наукових знань, а також і їхню експертизу. Специфіка входження нової інформації в науковий континуум полягає в тому, що кожний окремих дослідницький результат вважають достовірним лише за умови успішного проходження ним критичної перевірки, оцінювання.

Рецензія – документ, який передбачає оцінку та коментування основних положень рецензованої праці (тлумачення думки автора, висловлення особистого ставлення до поставленої проблеми); узагальнену аргументовану оцінку; висновки про значення аналізованої праці. Рецензія – вторинний жанр наукового стилю, оскільки з'являється лише як наслідок уже наявного первинного тексту.

Наукова рецензія виконує такі функції:

- ✓ інформування, тобто ознайомлення з науковим твором;
- ✓ оцінювання та осмислення у науковому соціумі певного знання.

Об'єктом оцінювання в рецензії є:

- ✓ повнота, глибина, всебічність розкриття теми;
- ✓ новизна та актуальність поставлених завдань і проблем;
- ✓ коректність аргументації та система доказів;
- ✓ достовірність результатів;
- ✓ переконливість висновків.

Вимоги до складання рецензії:

- ✓ лаконічність;
- ✓ об'єктивність;
- ✓ обґрунтованість;
- ✓ переконливість.

Рецензія має не тільки повно й лаконічно відобразити зміст, а й надати об'єктивну оцінку наукового джерела. Об'єктивність оцінки залежить від компетентності, обізнаності її автора у певних наукових питаннях, що розглядаються в рецензованому науковому джерелі. Оцінка має бути обґрунтованою і переконливою. Реалізуються ці вимоги за допомогою відповідних зауважень, вказівок на недоліки або достоїнства наукового джерела, що рецензується.

Структура рецензії:

- ✓ заголовок (бібліографічний опис рецензованого джерела);
- ✓ вступ (короткий опис змісту та характеру джерела);
- ✓ основна частина (оцінка та її обґрунтування);
- ✓ висновок.

Методика складання рецензії:

1. Спочатку зазначають актуальність теми, яка є предметом рецензованого твору, а також визначають коло проблем, до яких належить розглянуте в роботі питання або його місце в певній науковій системі.

2. Далі стисло викладають зміст роботи і з'ясовують ступінь її новизни й оригінальності у розв'язанні певних питань або проблем.

3. Зазначають достоїнства рецензованого наукового твору.

4. Характеризують виявлені недоліки в рецензованій роботі з обов'язковою аргументацією зауважень.

5. Дають загальну оцінку наукового твору.

6. Здійснюють перевірку написаного тексту рецензії.

Обсяг рецензії залежить від обсягу та інформативності рецензованого джерела, від кількості й складності наукових проблем, що розглядаються в ньому: від 1 до 3 сторінок. Текст рецензії характеризується використанням речень різної синтаксичної структури, перевага надається складним реченням. На особливу увагу заслуговують речення, що містять оцінку рецензованого джерела, оскільки тут слід обережно добирати мовні засоби, слова позитивної або негативної оцінки. Висловлювати своє ставлення до джерела, що розглядається, необхідно в коректній формі.

ТЕЗИ

Тези – коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки та концепції автора, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової

праці.

Тези доповіді – це опублікована в рамках наукової конференції коротка робота, що містить твердження чи гіпотези з певного наукового питання, їх обґрунтування, а також короткий висновок з теми із окресленням перспектив для її подальшого дослідження. Вони містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Обсяг тез зазвичай становить 2-3 сторінки машинописного тексту через 1,5-2 інтервали.

Характерні особливості тез:

- ✓ чіткість;
- ✓ змістовність і самодостатність;
- ✓ обґрунтованість;
- ✓ оригінальність.

Основні складові тез доповіді:

- ✓ назва;
- ✓ актуальність;
- ✓ мета дослідження;
- ✓ емпірична база дослідження, стан розробки наукової проблеми;
- ✓ основна частина: теза – обґрунтування – доказ – аргумент – результат –

перспектива;

- ✓ список використаних джерел (оптимально – 4-5 позицій).

У тезах зазвичай не використовують цитати, цифровий матеріал. Тези мають легко сприйматися слухачами та читачами. Формулювання кожної тези починається з нового рядка, кожна теза має самостійну думку, висловлену в одному або кількох реченнях.

Алгоритм підготовки тез:

- ✓ Визначте тип тез та їх структуру.
- ✓ Правильно сформулюйте цілі та окресліть результати, яких прагнете досягти.
- ✓ Сформулюйте робочу назву тез.
- ✓ Визначте основну ідею або головний аргумент, який ви хочете передати у вашій доповіді. Це має бути коротке й конкретне висловлювання.
- ✓ На основі головної ідеї сформулюйте загальну тезу: чітку, специфічну та обмежену кількома реченнями.
- ✓ Переконайтесь, що ваша теза відповідає завданню і відображає головну мету доповіді.
- ✓ Подумайте про докази, які ви можете використовувати на підтвердження вашої тези. Плануйте, як ви будете розвивати аргументи або ідеї.
- ✓ Не посилайтесь на сумнівні джерела, які не можуть підтвердити правдивість інформації, а також на застарілі джерела.
- ✓ Покажіть готові тези науковому керівнику, щоб отримати корисні поради. За необхідності виправте недоліки та внесіть певні корективи.
- ✓ Перевірте текст тез на грамотність та оформіть його згідно з вимогами (чинних стандартів, організаторів конференції).

Організатори конференцій, на яких прозвучить виступ, або редакції

наукових видань, де передбачається публікація тез, зазвичай надають приклади, як писати тези доповіді, та прописують вимоги до оформлення.

НАУКОВА СТАТТЯ

Наукова стаття – вид наукової публікації, в якому описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також окреслено перспективи подальших напрацювань. У науковій статті фіксується науковий пріоритет автора, що робить її матеріал надбанням фахівців.

Обсяг наукової статті зазвичай становить від 6 до 20 сторінок.

Характерні особливості наукової статті: логічність, стислість, точність наукової термінології, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, завершеність (цілісність розкриття одного або кількох питань), логічність і обґрунтованість висновків, наявність міркувань і посилань.

Структура статті: назва статті (заголовок), анотація та ключові слова (українською та англійською мовами), вступ, основна частина, висновки, список використаної літератури.

Алгоритм підготовки наукової статті:

1. Формулювання робочої назви статті. Заголовок має бути лаконічним і однозначним, привертати увагу читача до предмета дослідження.

2. Визначення меж теми та обсягів наукової інформації, яку планується подати в тексті статті.

3. Розроблення орієнтовного плану (змісту) статті: вступу, основної частини, висновків, перспектив дослідження.

4. Написання вступу: постановка проблеми, з'ясування її актуальності та науково-практичного значення; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання певної проблеми і на які посилається автор; окреслення раніше не вирішених питань, яким присвячена стаття; формулювання мети й завдань статті, визначення методів дослідження.

5. Виклад змісту власного дослідження та обґрунтування отриманих результатів дослідження в основній частині.

6. Формулювання висновків і рекомендацій, окреслення їх значущості та визначення перспектив подальшого дослідження.

7. Оформлення списку використаної літератури відповідно до вимог чинного ДСТУ (оптимально від 6 до 15 джерел).

8. Перевірка узгодженості між заголовком, метою, завданнями і висновками.

9. Проведення самоконтролю виконаної роботи на змістовому, логічному, мовнотилістичному рівнях. Перевірка тексту на відповідність чинним правописним нормам, вимогам наукового стилю, оформлення цитат і посилань.

Текст наукової статті має базуватися на принципах «від відомого до невідомого», «від простого до складного». Готову наукову статтю через певний час ще раз варто перечитати, поміркувати над структурою і змістовим наповненням. «Свіже» бачення проблеми дасть змогу вдосконалити її.

ГЛОСАРІЙ

Абстрагування – метод наукового пізнання, що передбачає виділення істотних властивостей предметів, явищ і відокремлення їх від неістотних, другорядних.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Аналіз – це метод наукового пізнання, змістом якого є розчленування предмета дослідження на складові частини з метою їх детального і всебічного вивчення.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідним і достатнім для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні, та є результатом аналітико-синтетичної переробки інформації.

Відчуття – це віддзеркалення мозком людини властивостей предметів або явищ об'єктивного світу, які діють на його органи чуття.

Вчений – фізична особа, яка проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження з метою здобути науковий результат.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ або причин, які зумовлюють даний наслідок. Види гіпотез: нульова гіпотеза, описова гіпотеза, пояснювальна гіпотеза, основна робоча й концептуальна гіпотеза. Три стадії розвитку гіпотези: 1) накопичення фактичного матеріалу та висунення на його основі припущення; 2) формулювання гіпотези, обґрунтування на основі припущення прийнятої теорії; 3) перевірка одержаних результатів на практиці та уточнення гіпотези.

Дедукція – перехід від більш загального до менш загального, часткового чи одиничного; одна з форм умовиводу, в якій на основі загального правила логічним шляхом з одних положень, істинних і достовірних, за необхідності виводять нове істинне положення.

Емпіричні факти – це події, явища, які відбувалися або відбуваються насправді, це різні сторони, властивості, відношення об'єктів, що вивчаються.

Завдання дослідження – визначення та послідовне досягнення проміжних результатів, що дозволяють досягти мети дослідження.

Загальнонаукова методологія – методологія, яка використовується в переважній більшості наук і базується на загальнонаукових принципах дослідження: історичному, логічному, системному, моделювання тощо.

Загальнонаукові методи пізнання – методи, які носять загальнонауковий характер і використовуються в усіх або в низці галузей.

Закон – внутрішній істотний зв'язок явищ, що обумовлює їх необхідний закономірний розвиток.

Знання – ідеальне відтворення в мовній формі узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивного світу.

Індукція – форма умовиводу, в якому на підставі знання про факти, виражені одиничними судженнями, роблять висновок про загальне; метод пізнання, протилежний дедуктивному; спосіб міркування, за допомогою якого формулюють припущення (насамперед гіпотези) та встановлюють їхню обґрунтованість.

Категорія – загальне філософське поняття, яке відображає універсальні властивості і відношення об'єктивної дійсності, загальні закономірності розвитку всіх матеріальних, природних і духовних явищ; важливий структурний елемент будь-якої науки.

Класифікація – це поділ різних явищ, предметів на групи за певними спільними ознаками з метою їх вивчення та наукового узагальнення.

Компіляція – написання твору, наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел.

Логіка дослідження – сукупність послідовних етапів дослідження, у числі яких постановка проблеми, пошук необхідної інформації, підбір засобів для збирання і обробки цієї інформації; визначення мети і завдань; пошук вирішення завдань та отримання результатів.

Мета дослідження – передбачуваний результат, модель результату, кінцевий результат, якого дослідник намагається досягти в процесі дослідження; вона характеризує основний задум наукової роботи.

Метод – спосіб досягнення мети, розв'язання конкретного завдання; сукупність прийомів (операцій) практичного впливу чи теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання.

Методологія науки – система методологічних і методичних принципів і прийомів, операцій і форм побудови наукового знання.

Методологія наукового пізнання – сукупність учень про принципи, форми науково-дослідницької діяльності та методи дослідження; спосіб застосування старого знання для отримання нового.

Мислення – опосередковане й узагальнене віддзеркалення в мозку людини істотних властивостей, причинних відносин і закономірних зв'язків між об'єктами або явищами.

Моделювання – створення й дослідження наукових моделей – смислово представленої та матеріально реалізованої системи, яка адекватно відображає предмет дослідження.

Наука – сфера дослідницької діяльності людини, спрямована на одержання (вироблення і систематизацію у вигляді теорій, гіпотез, законів природи чи суспільства тощо) нових знань про навколишній світ, основою якої є збір, постійне оновлення, систематизація, критичний аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, що описують природні або суспільні явища, які досліджуються, та (або) дозволяють будувати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і прогнозувати їх перебіг.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та/або пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. У межах наукової діяльності проводиться наукове дослідження.

Наукова етика – сукупність встановлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, правил, моралі наукових працівників.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явища без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робляться висновки; вона базується на знаннях, які вже накопичено, і розкриває раніше не помічені закономірності. Види наукових ідей – конструктивні, деструктивні (ті, які мають або не мають значущості для наукової діяльності).

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.

Наукова новизна – здобуті наукові результати, що відповідають критеріям уперше отриманого, вдосконаленого або далі розвинутого знання; відмінність одного дослідження від інших, попередніх, у вирішенні певної наукової проблеми.

Наукова проблема – питання, що потребує наукового вирішення; завдання для пошуку невідомого; сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці й потребують вирішення за допомогою наукових досліджень.

Наукова теорія – найвища форма узагальнення й систематизації знань.

Наукове дослідження – особлива форма процесу пізнання, систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовуються засоби й методи науки і яке завершується формування знання про досліджуваний об'єкт.

Наукове пізнання – дослідження, яке характерне своїми особливими цілями, завданнями й методами перевірки та отримання нових знань. Воно покликане освітлювати шлях практиці. Це цілеспрямована діяльність, яка складається з певних компонентів.

Науковий апарат дослідження – основні положення, які визначають спрямованість, логіку та умови підготовки і проведення дослідження.

Науковий закон – головний елемент науки, що являє собою філософську категорію, яка відображає істотні, загальні, необхідні, стійкі, повторювані відношення та залежності між предметами і явищами об'єктивної дійсності, що впливають з їхньої сутності. Науковий закон виявляється через сукупність одиничних, випадкових, мінливих, неповторюваних відношень; постає принципом організації та функціонування речей.

Науковий результат – нове знання, здобуте в процесі фундаментальних і прикладних досліджень і зафіксоване на носіях наукової інформації.

Науковий текст – спосіб подання наукової інформації; є результатом наукового дослідження та інтелектуальним продуктом, що доводиться до наукової громадськості.

Науковий факт – явище (або подія), яке відображає певні об'єктивні аспекти дослідженого суб'єкта, причому обов'язково перевірені, осмислені та

зафіксовані науковою думкою у вигляді емпіричних суджень. Науковий факт є складовим елементом наукового знання, віддзеркалення об'єктивних властивостей речей і процесів. На підставі наукових фактів визначаються закономірності явищ, будуються теорії та виводяться закони. Наукові факти характеризуються такими властивостями, як новизна, точність, об'єктивність і достовірність. Новизна наукового факту свідчить про принципово новий, невідомий до цього часу предмет, явище або процес.

Науково-прикладний результат – нове технологічне рішення, експеримент, зразок, завершене випробування, що запроваджується в практику.

Наукознавство – комплекс наукових дисциплін, що узагальнюють і досліджують закономірності функціонування науки.

Об'єкт дослідження – це певне наукове знання, яке планується вивчати. Це сфера пошуку, своєрідна проблема, яка обирається для проведення досліджень. Тобто, під об'єктом дослідження розуміється те явище (процес), яке створює досліджувану автором проблемну ситуацію та існує незалежно від дослідника.

Об'єкт науки – пов'язані між собою форми руху матерії та особливості їх відображення у свідомості людей.

Партиальний плагіат – це використання частини тексту з іншого джерела без належного посилання на автора чи джерело.

Пізнання – процес відображення об'єктивної реальності в свідомості людини, результатом якого є отримання нового знання про навколишній світ. У пізнанні виділяють два рівні: чуттєве пізнання, яке здійснюється за допомогою відчуття, сприйняття, уявлення, і раціональне пізнання, що протікає в поняттях, думках, висновках і фіксується в теоріях.

Плагіат – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора.

Повний плагіат – полягає в копіюванні тексту без змін з іншого джерела, при цьому не зазначаючи авторство чи джерело запозиченого матеріалу.

Поняття – думка, відбита в узагальненій формі. Воно відображає суттєві, необхідні ознаки предмета дослідження.

Порівняння – процес зіставлення предметів або явищ дійсності з метою встановлення подібності чи відмінності між ними, а також знаходження загального, притаманного, що може бути властивим двом або кільком об'єктам дослідження.

Постулат – вихідне положення, твердження, яке при побудові наукової теорії приймається без доведення.

Правило – умова, якої необхідно дотримуватись, виконуючи якусь дію.

Предмет дослідження – та частина об'єкта, яка в дослідженні набуває наукового обґрунтування; саме на нього спрямована основна увага дослідника, оскільки предмет дослідження визначає тему дослідження.

Прикладні наукові дослідження – теоретичні та експериментальні наукові дослідження, спрямовані на одержання і використання нових знань для практичних цілей. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання,

призначені для створення нових або вдосконалення існуючих матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань.

Принцип – основне вихідне положення теорії, вчення, науки, світогляду, що виступає як перше й найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань. Якщо в основі теорії, як правило, лежить одна наукова ідея, то принципів, що її виражають, може бути кілька.

Принцип об'єктивності – це принцип пізнання, який передбачає всебічне врахування чинників, які породжують те чи інше явище, умов, за яких дане явище розвивається, адекватності дослідницьких підходів і засобів, які дають можливість отримати істинні знання про об'єкт, передбачають виключення суб'єктивізму, однобічності й упередженості в підборі та оцінці фактів.

Принцип пізнання – це основне положення, вироблена історично узагальнена вимога до пізнавального процесу, яка додає йому певної спрямованості, вказує шлях руху до істини, але не саму істину.

Проблема дослідження – питання (комплекс питань), що об'єктивно виникло в ході розвитку пізнання і потребує вирішення.

Самоплагіат – має місце, коли автор повторно використовує свої власні роботи або їх частини без належного зазначення, що це є повторним використанням.

Синтез – метод наукового дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин; протилежне аналіз.

Спеціальні методи пізнання – методи, що застосовуються в певній галузі та не виходять за її межі й використовуються у кожній науці в різних співвідношеннях.

Сприйняття – вторинні образи предметів або явищ, які в даний момент часу не діють на органи чуття людини, але обов'язково діяли в минулому.

Судження – думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь.

Тема дослідження – це конкретизація та вичерпне визначення досліджуваного явища; намічений результат дослідження, що спрямований на вирішення конкретної проблеми сфери, межі дослідження.

Теоретична значущість дослідження – комплексний показник перспективності та доказовості проведеного дослідження.

Теорія – вчення, система ідей, поглядів, положень, які спрямовані на тлумачення того чи іншого явища. Теорія будується на результатах, отриманих на емпіричному рівні досліджень. У теорії ці результати впорядковуються, вписуються у струнку систему, об'єднану загальною ідеєю, уточнюються на основі введених до теорії абстракцій, ідеалізацій та принципів. Теорія має бути евристичною, конструктивною і простою.

Технологія наукового дослідження – спосіб досягнення його мети за умов фіксованого поділу функцій між технічними засобами і людськими ресурсами, що відповідають встановленій логіці дослідження.

Узагальнення – логічна операція, в результаті якої відбувається перехід

від одиничного до загального, від менш загального до більш загального судження, знання, оцінки.

Умовивід – розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження (яке пов'язане з попереднім).

Усезагальні методи пізнання – методи, що характеризуються універсальністю і тому можуть використовуватись у найрізноманітніших науках. Вони виконують методологічну функцію у будь-якому науковому дослідженні, спрямовуючи процес наукового мислення.

Фабрикація – це створення або вигадкування даних, фактів або результатів досліджень, які не існували.

Фальсифікація – це зміна або перекручення існуючих даних або результатів дослідження з метою введення в оману.

Філософська або фундаментальна методологія – це система діалектичних методів, які є найзагальнішими і діють на всьому полі наукового пізнання, конкретизуючись і через загальнонаукову, і через часткову методологію.

Фундаментальні дослідження – наукова діяльність, яка спрямована на здобуття нових знань та закономірностей про розвиток і взаємозв'язок природи, суспільства і людини.

Цілі науки – опис, пояснювання, передбачення процесів та явищ об'єктивної дійсності, що становлять предмет вивчення на основі законів, які вона відкриває.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків : Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т, 2019. 148 с.
2. Бойко М. М., Чучка І. М., Жуков С. А. Основи наукових досліджень : опорний конспект лекцій. Мукачеве : РВВ МДУ, 2017. 68 с.
3. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2018. 352 с.
4. Ганін В.І., Ганіна Н.В., Гурова К.Д. Методологія соціально-економічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 224 с.
5. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Видавництво «Право», 2019. 368 с.
6. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
8. Сьомченко В. В., Саєнко О. Р. Методологія наукових досліджень : методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 73 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/24069/0060419.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Сьомченко В. В., Саєнко О. Р. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 113 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/24044>
10. Уманська Ю. М. Методологія наукових досліджень : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 98 с.

Додаткова:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2017. 234 с.
2. Гончарук І. В., Юрчук Н. П. Організація єдиного електронного науково-освітнього простору сучасного університету. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки і практики*. 2018. № 12. С. 54-66.
3. Гуроров О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
4. Дубницький В. І., Науменко Н. Ю., Федулова С. О. Методологія

наукових досліджень в інформаційній економіці : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. І. Дубинського. Дніпро : ДВНЗ УДХТУ, 2019. 443 с.

5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 350 с.

6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Алерта, 2019. 492 с.

7. Медведєва В. М. Основи наукових досліджень : практикум. Київ : Ліра-К, 2017. 84 с.

8. Медвідь В., Данько Ю, Кобилянська І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях). Суми : Університетська книга, 2020. 219 с.

9. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційної роботи на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 028 Менеджмент соціокультурної діяльності / уклад. Л. С. Ладонько. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 56 с.

10. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / Добронравова С. І. та ін.; за ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.

11. Носачова Ю., Іваненко О., Радовенчик Я. Основи наукових досліджень. Київ : Кондор, 2020. 132 с.

12. Огляди ОЕСР на тему доброчесності в освіті / переклад з англ.; Інститут розвитку освіти. Київ : Таксон, 2017. 184 с.

13. Основні вимоги до оформлення бібліографічного опису документів. URL: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/dovidka/zrazky-bibliohrafichnykh-opysiv>

14. Giebe C., Hammerström L., Zwerenz D. Big Data & Analytics as a sustainable Customer Loyalty Instrument in Banking and Finance. Financial Markets, Institutions and Risks. 2019. Vol. 3(4). pp. 74-88.

15. Gilli M., Maringer D., Schumann E. Numerical Methods and Optimization in Finance. Second edition. Oxford, UK: Academic Press, 2019.

16. Gruszczyński M. Financial Microeconometrics as Research Methodology in Corporate Finance and Accounting. Efficiency in Business and Economics. 2017. № 1. p. 71-80.

17. Hair J. F., Page M., Brunsveld N. Essentials of Business Research Methods. 4th Edition. New York: Routledge, 2019. 520 p.

18. Hausman D. M. A new era for economic methodology. Journal of Economic methodology. 2018. Vol. 1 (8). p. 65-68.

19. Igwenagu Ch. Fundamentals of research methodology and data collection. URL: <https://www.researchgate.net/publication/303381524>

20. Keas M. N. Systematizing the Theoretical Virtues. Synthese. 2018. № 195. p. 2761–2793.

Інформаційні ресурси:

1. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. [На заміну ДСТУ 3008–95; чинний

від 2017–07–01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с. (Інформація та документація). URL:https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/3659_3008-2015.pdf

2. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016–07–01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с. (Інформація та документація). URL: https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/DSTU_8302_2015.pdf

3. Європейський кодекс дослідницької доброчесності. м. Берлін. DOI 10.26356/ECOC-Ukraine. Дата оновлення: березень 2024. URL: <https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf>

4. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету. URL: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem_chnoyi_dobrochesnost_.pdf

5. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96..pdf>

6. Порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1197. Дата оновлення : 08.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>

7. Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. Дата оновлення : 08.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 09.04.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

9. Про захист комерційної таємниці : Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2016/943 від 08.06.2016. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/16435>

10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2005. 512 с.
3. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
4. Галян О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с.
5. Ганін В. І., Ганіна Н. В., Гурова К. Д. Методологія соціально-економічного дослідження : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
6. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник / 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2023. 488 с.
7. ДСТУ 3008:2015. Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання. [На заміну ДСТУ 3008–95; чинний від 2017–07–01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с. (Інформація та документація). URL:https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/3659_3008-2015.pdf
8. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016–07–01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с. (Інформація та документація). URL:https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/DSTU_8302_2015.pdf
9. Європейський кодекс дослідницької доброчесності. м. Берлін. DOI 10.26356/ECOC-Ukraine. Дата оновлення: березень 2024. URL:<https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf>
10. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
11. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
12. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету. URL: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem_chnoyi_dobrochesnost_.pdf
13. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/03/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96..pdf>
14. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
15. Методичні вказівки для проведення практичного заняття та організації самостійної роботи з дисципліни «Методологія наукових досліджень» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 028 Менеджмент соціокультурної діяльності галузі знань 02 Культура і мистецтво) / Укладач: Л. С. Ладонько. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 64 с.

16. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студентів усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. Н. Ю. Єршова. Харків: НТУ «ХП», 2020. 33 с.
17. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» для студентів усіх форм навчання спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. Н. Ю. Єршова. Харків : НТУ «ХП», 2020. 33 с.
18. Методичні вказівки і завдання до практичних занять з дисципліни «Наукові дослідження в бухгалтерському обліку» для магістрів спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. проф. О. С. Білоус. Тернопіль : ТНТУ, 2019. 46 с.
19. Методологія наукових досліджень в обліку і оподаткуванні: метод. вказівки до практичних і семінарських занять здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування» / уклад. Т. Г. Маренич. Харків, 2022. 47 с.
20. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль : Тернопільський національний економічний факультет, 2014. 272 с.
21. Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44. Дата оновлення : 08.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>
22. Порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1197. Дата оновлення : 08.05.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1197-2021-%D0%BF#Text>
23. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення: 16.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
24. Про захист комерційної таємниці : Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2016/943 від 08.06.2016. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/16435>
25. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
26. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 254 с.
27. Сьомченко В. В., Саєнко О. Р. Методологія наукових досліджень : методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 73 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/12345/24069/0060419.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
28. Сьомченко В. В., Саєнко О. Р. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 113 с. URL:

<https://dspace.znu.edu.ua/xmlui/handle/12345/24044>

29. Уманська Ю. М. Методологія наукових досліджень : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік і аудит». Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 98 с.

30. Хвостівський М. О. Методичні вказівки для виконання лабораторних робіт з дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для студентів спеціальності 163 «Біомедична інженерія». Тернопіль : ТНТУ імені Івана Пулюя, 2017. 42 с.

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Сьомченко Вікторія Вікторівна
Саєнко Олена Романівна

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА АКАДЕМІЧНА
ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОБЛІКУ, АНАЛІЗІ ТА АУДИТІ

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік і аудит»

Рецензент *О. В. Гамова*
Відповідальний за випуск *Н. М. Проскуріна*
Коректор *В. В. Сьомченко*